

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Sancti Gregorii Moralis Expositionis In Beatum Iob Liber Decimvsoctavvus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74915)

S ANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
I N B E A T V M J O B
L I B E R D E C I M V S O C T A V V S .

C A P U T P R I M U M .

RERUMQUE in sacro eloquio sic nonnulla mystica describuntur, ut tamen iuxta narrationem historicam prolata videantur. Sed saepe dicta talia in eadem historica narratione permixta sunt, per quæ superficies historice cuncta castratur: quæ dum nil historicum resonant, aliud in eis inquirere lectorem cogunt. His enim dictis quæ

Aperta credimus, cum interjecta aliqua obscurius invenimus, quasi quibusdam stimulis pungimur, ut ad aliqua altius intelligenda vigilemus, & obscurius prolata sentiamus, ea etiam quæ aperte dicta putavimus. Cum ergo beatus Job de sermone Domini & de magnitudine tonitruum loqueretur, eisdem verbis protinus subinfertur:

C A P .
XXVII

Addidit quoque Job, assumens parabolam suam, & dixit: Vivit Deus, qui abstulit iudicium meum, & Omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam: quia donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium. Absit à me, ut istos vos esse iudicem: donec deficiam, non recedam ab innocentia mea. Iustificationem meam quam cepi tenere non deseram: neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea. Sicut impius inimicus meus, & adversarius meus quasi iniquus. Quæ est enim spes hypocrita, si avarè rapiat, & non liberet Deus animam eius? Numquid clamorem eius audiet Deus, cum venerit super eum angustia? Aut poterit in Omnipotente delectari, & invocare Deum omni tempore? Docebo vos per manum Dei, quæ Omnipotens habeat, nec abscondam. Ecce, vos omnes nostis: & quid sine causa vana loquimini? Hæc est pars hominis impij apud Deum, & hereditas violentorum, quam ab Omnipotente suscipient. Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt, & nepotes eius non saturabuntur pane. Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interritu, & vidua illius non plorabunt. Si comportaverit sicut terram argentum, & sicut lutum præparaverit vestimenta: præparabit quidem, sed iustus vestietur illis, & argentum innocens dividet. Aedificavit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit umbraculum. Dives cum dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inveniet. Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas. Tollet eum ventus vrens, & auferet: & velut turbo rapiet eum de loco suo. Emitteret super eum, & non parceret: de manu eius fugiens fugiet. Stringet super eum manus suas, & sibilabit super illum, intuens locum eius.

C A P U T I I .

Addidit quoque Job, assumens parabolam suam, & ait. Quo profectò versus ostenditur, hujus sanctissimi viri dicta quàm mysticè sint prolata: dum parabola, id est, similitudo assumpta narratur ab eo, qui nihil inferius per comparisonem, vel similitudinem loquitur. Absit enim, ne hoc loco parabolam illud musicæ organum sentiamus. Neque enim fas est credere, quod in afflictione pœnarum musicis uteretur, eam per scripturam suam veritas dicat: *Musica in luctu, importuna narratio est.* Nominata ergo parabola, ex textu ipso loquente jam discimus, ne iuxta textum tantummodo ejus verba pensemus. Ad eam itaque similitudinem cuncta trahenda sunt, qua figuratè Ecclesia designatur. Et in ipso quidem locutionis exordio dicta aperte prolata sunt, sed subjunctis obscurioribus implicantur. Nam plana, ut solet, locutione inchoat, sed verba sua per mysticos sensus gravida narratione consummat. Itaque ait,

Ecl. 22

B Quod Sancti contra verba derabantia, utuntur sapientia: contra persecutorum gladios patientia.

C A P U T I I I .

Vivit Deus, qui abstulit iudicium meum, & Omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam. Quibus nimirum verbis beatus Job & sua narrat, & sanctæ Ecclesiæ tempora afflictæ significat, in quibus aperta infidelium pervicaciâ premittitur, & persecutionis amaritudine perturbatur. Ductus namque modis Ecclesia tentari ab adversariis solet: ut videlicet persecutionem aut verbis patiat, aut gladiis. Sancta verò Ecclesia summopere habere sapientiam & patientiam studet. Sed exercetur ejus sapientia cum tentatur verbis: & exercetur ejus patientia cum tentatur gladiis. Nunc verò de ea persecutione loquitur, in qua non gladiis, sed falsis assertionibus læcessitur. Multos autem novimus, qui cum in hac vita aliqua adversa patiuntur, Deum esse non credunt. Nonnulli verò Deum esse æstimant, sed res humanas minimè curare. De illis quippe per David dicitur: *Dixit insipiens in* Ps. 13. 4

cordē suo, Non est Deus. Ite verò apud se dicunt: A
 r^{sal. 72.} Quomodo scit Deus, & scit scientia in excelsis? Et
 r^{93. b} tursus: Et dixerunt, non videbit Dominus, nec in-
 telliget Deus Iacob. Vir ergo iste sanctæ Ecclesiæ
 typum gestans in ipsa afflictionis suæ amaritudine
 constitutus, contra utrosque respondit. Nam quia
 essentiam vita habet, mors non habet, ut Deum esse
 fateretur, ait: [Vivit Deus.] Ut verò eum res hu-
 manas curare perhiberet, subdidit: (Qui abstulit
 iudicium meum, & ad amaritudinem adduxit ani-
 mam meam.) Ista etenim quæ patitur, non casu se
 perpeti, sed Deo omnia disponente testatur: nec
 tentatori suo amaritudinis suæ potestatem tribuit,
 sed auctori. Scit namque, quia diabolus licet af-
 flictionem iustorum semper appetat; tamen si ab
 auctore nostro potestatem non accipit, ad tentatio-
 nis articulum nullatenus convalescit. Unde & om-
 nis voluntas diaboli injusta est, & tamen permit-
 tente Deo omnis potestas iusta. Ex se enim tentare
 quoslibet injuste appetit, sed eos qui tentandi sunt,
 prout tentandi sunt, non nisi tentari Deus iuste per-
 mittit. Unde etiam in libris Regum de diabolo
 2.
 1. Reg. 18 scriptum est: Quia spiritus Domini malus irruerat
 in Saul. Ubi iuste quæritur: si Domini, cur malus:
 & si malus, cur Domini dicatur? Sed duobus ver-
 bis comprehensa est potestas iusta in diabolo, & vol-
 untas injusta. Nam & ipse dicitur spiritus malus
 per nequissimam voluntatem: & idem spiritus
 Domini per acceptam iustissimam potestatem. Be-
 ne ergo dicitur: (Vivit Deus, qui abstulit iudicium
 meum, & Omnipotens qui ad amaritudinem adduxit
 animam meam.) quia etsi hostis sævit, qui fetire ap-
 petit; creator tamen est, qui eum ad aliquid præva-
 lere permittit. Sed quia sanctus vir ad aliquid in-
 vocatâ Dei vitâ se constrinxit; audiamus quid sese
 constringendo subiungit. Sequitur.

Quod illud genus mendacij in quo quis vitam præ-
 stando mentitur, facillime relaxari credendum
 sit: & de mendacio obstetricum Aegypti.

CAPUT IV.

Quia donec superes halitus in me, & spiritus Dei
 in navibus meis, non loquentur labia mea ini-
 quitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.)
 Quod prius iniquitatem, hoc postmodum repetens, D
 mendacium dicit. Nam & omne mendacium ini-
 quitas est, & omnis iniquitas mendacium: quia
 profectò ab æquitate discrepat, quiddam à veritate
 discordat. Sed inter hoc quod ait, loqui, & post-
 modum subdit, meditari, magna distantia est. Non-
 numquam enim pejus est mendacium meditari,
 quam loqui. Nam loqui plerumque præcipitatio-
 nis est, meditari verò studiosæ pravitatis. Et quis
 ignoret in quanta distantia culpa distinguitur:
 utrum præcipitatione aliquis, an studio mentiatur?
 Sed vir sanctus, ut profectò adhæreat veritati, nec
 studio se perhibet, nec præcipitatione mentiri. Sum-
 mopere enim cavendum est omne mendacium,
 quamvis nonnumquam sit aliquid mendacij genus
 culpæ levioris, si quisquam vitam præstando men-
 titur. Sed quia scriptum est: Os quod mentitur, oc-
 cidit animam. Et: Perdes omnes, qui loquuntur men-
 dacium: hoc quoque mendacij genus perfecti viri
 summopere fugiunt, ut nec vita cuiuslibet per eo-
 rum fallaciam defendatur: ne suæ animæ noceant.
 dum præstare vitam carni nituntur alienæ; quam-
 quam hoc ipsum peccati genus facillimè credimus
 relaxari. Nam si qualibet culpa, sequenti solet pia
 22. g. 2.
 c. si qua-
 libet.
 operatione purgari; quanto magis hæc facillè ab-
 stergitur, quam mater boni operis pietas ipsa comi-
 tatur? Nonnulli verò ex obstetricum fallacia con-
 nantur asserere, hoc mendacij genus non esse pec-
 catum: maxime quòd illis mentientibus scriptum

est: Quia edificavit illis Dominus domos. In qua
 magis recompensatione cognoscitur, quid menda-
 cij culpa mereatur. Nam benignitatis earum mer-
 ces, quæ eis in æterna potuit vita retribuì, pro ad-
 missa culpa mendacij, in terrenam est recompensa-
 tionem declinata: ut in vita sua quam mentiendo
 tueri voverunt, ea quæ fecerunt, bona reciperent:
 & ulterius quod expectarent, mercedis suæ præ-
 mium non haberent. Nam si subulter perpenda-
 tur, amore vitæ præsentis mentitæ sunt, non inten-
 tione mercedis. Parcendo quippe conatæ sunt in-
 fantium vitam tegere, mentiendo suam. Et licet in
 Testamento veteri nonnulla possint talia reperiri,
 pæne numquam tamen hoc, vel tale genus menda-
 cij à perfectis admissum, studiosus ibi lector inve-
 niat: quamvis mendacium quendam tenere veri-
 tatis imaginem videatur, & sub veteri forsitan Te-
 stamento minoris culpæ esse potuit, in quo per tau-
 rorum hircorumque victimas, sacrificium non fuit
 ipsa veritas, sed umbra veritatis. Nam in Testa-
 mento novo præceptis altioribus manifestata per
 carnem Veritate proficimus: iustumque est, ut facta
 quædam quæ in illo populo umbræ veritatis de-
 servierant, deseramus. Si quis verò per Testamen-
 tum vetus vult suum tueri mendacium, quia minus
 illic quibusdam fortasse nocuerit, dicat necesse est,
 rerum alienarum raptum, & retributionem injuriæ,
 quæ infirmis illic concessa sunt, sibi nocere non
 posse. Quæ omnia cunctis liquet quanta animad-
 versione Veritas insequitur, quæ nobis jam signifi-
 cationis suæ umbra postposita, in vera carne decla-
 rat. Sed quia sanctus vir nec loqui se, nec medi-
 tari mendacium sponder: hæc ipsa in quibus veri-
 tati congruit, exequendo subiungit: (Absit à me,
 ut justos vos esse iudicem: donec deficiam, non rece-
 dam ab innocentia mea.) Ab innocentia quippe re-
 cederet, si bona de malis æstimaret; Salomone at-
 testante, qui ait: Qui iustificat impium, & qui con-
 demnat iustum, uterque abominabilis est ante Deum.
 Sunt namque nonnulli, qui dum malè facta homi-
 num laudibus efferunt, augment quæ increpare de-
 buerunt. Hinc enim per Prophetam dicitur: Va-
 qui consuunt pulvillus sub omni cubito manus, & fa-
 ciunt cervicalia sub capite univèrsæ ætatis. Ad hoc
 quippe pulvillus ponitur, ut mollius quiescat. Qui-
 quis ergo malè agentibus adulatur, pulvillum
 sub capite, vel cubito jacentis ponit: ut qui corripit
 ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus molliter
 quiescat. Hinc rursum scriptum est: Ipse edificabat
 parietem, illi autem linebant eum. Parietis quippe
 nomine, peccati duritia designatur. Edificare er-
 go parietem, est contra se quempiam obstacula pec-
 cati construere. Sed parietem liniunt, qui peccata
 perpetrantibus adulantur: ut quod illi perversè
 agentes edificant, ipsi adulantes quasi nitidum red-
 dant. Sed sanctus vir sicut mala de bonis non æsti-
 mat, ita iudicare bona de malis recusat, dicens:
 (Absit à me, ut justos vos iudicem: donec deficiam,
 non recedam ab innocentia mea.) Ubi aptè subiun-
 git: (Iustificationem meam, quam cepi tenere, non
 deseram.) Ceptam namque justificationem desere-
 ret, si in peccantium laudem declinaret. Sed quia
 tunc verius à peccatis alienis abstinitus, cum prius
 nos à propriis custodimus: cur de eis peccare per-
 timelcat, rationis causas insinuat, cum subiungit.

Quod Sanctos cor suum non reprehendit, quos pec-
 cati consensus non accusat.

CAPUT V.

Neque enim reprehendit me cor meum in omni
 vitâ mea.) Ac si apertè dicat: Pro vobis non
 debeo ad culpam pertrahi, qui peccare in propriis
 formidavi. Sciendum verò est, quòd quisquis à
 præ-

præceptis Dominicis discordat opere, quoties ea audit, à corde suo reprehenditur, atque confunditur: quia id quod non fecerit, memoratur. Nam in quo se errasse considerat, ipsa se latenter conscientia accusat. Unde David propheta deprecatur, dicens:

Ps. 138. a Tunc non confundar. dum respicio omnia mandata tua.

Graviter namque unusquisque confunditur, quando mandata Dei vel legendo, vel audiendo respicit, quæ vivendo contempnit. Hinc enim Joannis voce dicitur: Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quidquid petierimus ab eo, accipiemus. Ac si diceret: Si id quod præcipit, facimus: id quod petimus, obtinebimus. Valde namque apud Deum utraque hæc sibi necessario congruunt: ut & oratione operatio, & operatione fulciatur oratio. Hinc enim Hieremias ait:

Thren. 3. e Scrutemur vias nostras, & queramus, & revertamur ad Dominum. Levemus corda nostra cum manibus ad Deum in calos. Vias etenim nostras scrutari, est cogitationum interna discutere. Corda verò cum manibus levat, qui orationem suam operibus roborat. Nam quisquis orat, sed operari dissimulat; cor levat, & manus non levat. Quisquis verò operatur, & non orat; manus levat, & cor non levat.

Juxta ergo Joannis vocem, tunc cor fiduciam in oratione accipit, cum sibi vitæ pravitas nulla contradicit. De qua rectè fiducia à sancto viro nunc dicitur: [Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.] Ac si aperte dicat: Nequaquam se fecisse reminiscitur, unde in suis precibus confundatur. Sed queri potest, quo pacto à corde suo reprehendi se denegat, qui se peccasse superius accusat, dicens: Peccavi, quid faciam tibi o custodes hominum? Vel certè: Si iustificare me volueris, os meum condemnabit me. Sed sciendum est, quòd sunt peccata quæ à justis vitari possunt, & sunt nonnulla quæ etiam à justis vitari non possunt. Cujus enim cor in hac corruptibili carne consistens, in sinistra cogitatione non labitur, vel si usque ad consensum foveam non mergatur? Et tamen hæc ipsa prava cogitare, peccare est. Sed dum cogitationi resistitur, à confusione sua animus liberatur. Mens ergo justorum etsi libera est à perverso opere, aliquando tamen corrumpitur in perversa cogitatione. Et in peccatum ergo labitur, quia saltem in cogitatione declinat: & tamen unde semetipsam postmodum sèdendo reprehendat, non habet: quia antè se reparat, quam per consensum cadat. Rectè ergo is, qui peccatorem se confessus est, nequaquam se à suo corde reprehendi confitetur: quia & si qua illicita fortasse cogitando defuit umquam rectitudini, forti tamen mentis certamine resistit cogitationi. Sequitur.

Quòd Sancti pessimorum consortia execrantur.

CAPUT VI.

Iob. 1. c Sicut impius inimicus meus, & adversarius meus quasi iniquus. In sacro eloquio, sicut, & quasi, aliquando non pro similitudine ponitur, sed pro veritate. Unde est illud: Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre. Unde & hic quoque, sicut & quasi, pro affirmatione potius quam pro similitudine dictum videtur. Inter impium verò & iniquum, hoc distare nonnumquam solet: quia omnis impius iniquus, non tamen omnis iniquus est impius. Impius namque pro infideli ponitur, id est, à pietate religionis alienus, Iniquus verò dicitur, qui pravitate operis ab æquitate discordat, vel si fortasse Christianæ fidei nomen portat. Beati igitur Job voce typica, sancta Ecclesia, quæ alios rectæ fidei contradicentes tolerat, impium se habere fatetur inimicum. Quia verò alios sub prætextu fidei intus positos in pravis operibus patitur, iniquum suum adversarium detestatur. Si autem, sicut, & S. Greg. Tom. I.

quasi, oportet magis ut pro similitudine positum sentiamus: sancta Ecclesia eos quos viventes carnaliter intra se tolerat, de similitudine impiorum notat. Intus quippe ei inimicus est, qui fidelem se dum affirmat vocibus, moribus negat. Et quia eum velut infidelem æstimat, qui illum specie tenus intus positus vitio pravæ actionis impugnat, rectè dicit: [Sicut impius inimicus meus, & adversarius meus quasi iniquus.] Ac si aperte dicat: A me etiam fide discrepat, qui mihi opere non concordat. Sequitur.

Quòd Sancti non per hypocrisim favorem hominum rapiant, licet aliquando ad eruditionem proximorum bona sua ostendant.

CAPUT VII.

Mat. 23 *Luc. 11. f* *2. Cor. 12* *1. bid.* *Ps. 100.* **al. cam*
Quæ enim spes est hypocrisis, si avarè rapiat, & non liberet Deus animam ejus? Hypocrita, qui Latina lingua dicitur simulator, justus esse non appetit, sed videri. Et idcirco avarus raptor est: quia dum iniquè agens desiderat de sanctitate venerari, laudem vitæ rapit aliena. Studium verò esse hypocritarum solet, ut & quod sunt, supprimant; & hoc quod non sunt, esse se hominibus innotescant: quatenus mensuram suam per estimationem transeant, & præire se ceteros actionis nomine ostendant. Refugiunt videri quod sunt, & ante oculos hominum superducta quadam innocentia honestate se vestiunt. Unde rectè per Evangelium voce nostri Redemptoris increpantur, cum eis dicitur: *Va vobis hypocritis, quia similes facti estis sepulcris dealbatis, quæ à foris quidem apparent hominibus speciosa, intus verò sunt plena ossibus mortuorum, & omni spurcitia. Ita & vos foris quidem apparetis hominibus iusti, intus verò pleni estis avaritia & iniquitate.* Quo contra omnes veraciter Sancti non solum gloriam supra modum suum omnino non appetunt, sed etiam hoc ipsum videri refugiunt, quod esse meruerunt. Unde ille prædicator egregius veritatis, contra pseudoapostolos loquens, dum virtutes eximias operationis suæ pro discipulorum eruditione narraret, dum tot se pericula tolerasse coacta servata persecutione describeret, & post hæc usque ad tertium cælum, rursusque in paradysum raptum se esse memoraret, ubi tanta cognoscere potuisset, quanta loqui mirabiliora locuturus, sed ab humana laude alta se consideratione temperans, subdit: *Parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me.* Habebat ergo adhuc dicendum de se aliquid, qui parcat dicere: sed egit utrumque doctor egregius, ut & loquendo quæ egerat, discipulos instrueret, & tacendo sese intra humilitatis limitem custodiret. Nimis namque esset ingratus, si de se discipulis tota reticeret: & fortasse nimis incautus, si de se tota vel discipulis proderet: sed mirabiliter, ut dictum est, egit utrumque, ut loquendo erudiret vitam audientium, & tacendo custodiret suam. Sciendum verò est, quòd sancti viri quoties de se aliquid sequentibus innotescunt, morem creatoris sui imitantur. Nam Deus, qui nos prohibet ne proprio ore laudemur, per Scripturam sacram laudes suas loquitur: non quia ipse eis indiget, qui proficere laudibus nescit; sed dum suam nobis magnitudinem narrat, nostram ad se imperitiam subleat: & bona sua loquendo nos edocet quem omnino homo non cognosceret, si de se tacere voluisset. Idcirco ergo laudes suas indicat, ut valeamus eum audientes cognoscere, cognoscentes amare, amantes sequi, sequentes adipisci, adipiscentes verò ejus visione perfriui. Unde Psalmista ait: *Virtutem operum suorum annuntiabit populo suo, ut det illis hereditatem gentium.* Ac si aperte dicat: Idcirco fortitudinem suæ operationis insinuat, ut * cum qui audierit, donis ditescat. *Mo-*

rem ergo sui creatoris imitantes sancti viri, non-
numquam quædam de se, ut audientes instruant,
non ut ipsi proficiant, manifestant: & tamen in his
alta se consideratione custodiunt, ne dum alios à
terrena intentione erigunt, ipsi in terrenæ laudis
appetitione mergantur. Quorum plerumque dicta
imitantur hypocritæ, sed dictorum sensum penitus
ignorant: quia quod iusti agunt ad utilitatem pro-
ximi, hoc ipsi faciunt ad extensionem nominis sui.
Sanctus autem vir hypocritas intuens, nequaquam
gloriam futuram appetere, sed cupere præsentem
tenere ait: [*Quæ enim spes est hypocritæ?*] quia
dum præsentia diligit, futura minime sperat. Scri-
ptum namque est: *Quod enim videt quis, quid spe-
rat?* Idcirco ergo ab hypocrita ad æterna præmia
per spem minime tenditur: quia quod aliud quæren-
dum fuerat, hic se tenere gloriatur. Cujus quia cul-
pa prolata est, etiam pœna subjungitur, cum proci-
nus subinfertur: [*Nunquid clamorem eius audiet
Deus, cum de veris super illum angustia?*] Clamorem
ejus angustia tempore Deus non audit, quia tran-
quillitatis tempore in præceptis suis ipse claman-
tem Dominum non audit. Scriptum quippe est:
*Qui avertit aurem suam, ne audiat legem, oratio eius
erit execrabilis.* Sanctus itaque vir intuens, quia
omnes qui nunc operari recta contemnunt, extre-
mo se tempore ad petitionis verba convertunt, di-
cit: [*Nunquid clamorem eius audiet Deus?*] Quibus
profecto verbis, vocibus nostri Redemptoris obse-
quitur, qui ait: *Novissime veniunt & fœne virgi-
nes, dicentes: Domine Domine, aperi nobis. Et
responderet eis: Amen dico vobis, nescio vos:* quia
tantò magna tunc exercetur severitas, quantò nunc
major misericordia prorogatur: & districtè tunc
iudicium non correctis exerit, qui pietatem nunc
delinquentibus patienter impendit. Hinc etenim
Propheta ait: *Querite Dominum dum inveniri po-
test, invocato eum dum prope est.* Modò enim non
videatur, & prope est: tunc videbitur, & prope non
erit. Necdum in iudicio apparuit: & si queritur,
invenitur. Nam miro modo cum in iudicio appa-
ruerit, & videri potest, & non potest inveniri. Hinc
Salomon sapientiam refert & suaviter blandien-
tem, & terribiliter judicantem, dicens: *Sa-
pientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam.*
Cujus vocem quoque insinuat, subdens: *Videte
quo parvuli diligunt infantiam, & stulti ea que
sibi sunt noxia, cupiunt, & imprudentes odibunt
scientiam? Convertimini ad correptionem meam: en
proferam vobis spiritum meum, & ostendam verba
mea.* En vidimus qualibus verbis expressa est dul-
cedo vocantis. Videamus nunc quibus insinuat
modis severitas increpantis, ut in fine quandoque
se exerceat districtio punientis. *Quia vocavi, in-
guit, & renuistis; extendi manum meam, & non
fuit qui aspiceret; despexistis omne consilium
meum, & increpationes meas neglexistis. Dicat
jam qualiter feriat, quos ad se nullatenus reverten-
tes tanta longanimitate sustentat. Ego quoque in
interitum vestro ridebo & subsannabo, cum vobis quod
timebatis advenerit, cum irruerit repentina calami-
tas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando
venerit super vos tribulatio & angustia. Tunc invo-
cabunt me, & non exaudiam: manè consurgent, &
non invenient me.* Ore itaque sapientissimi Salo-
monis cuncta de superno iudicio diligenter expressa
sunt: quia & prius dulciter vocat, & postmodum
terribiliter increpat, & ad extremum intractabi-
liter damnat. Bene ergo dicitur: [*Nunquid cla-
morem eius audiet Deus, quando venerit super illum
angustia?*] Quia nimirum omnis hypocrita tunc re-
medium in clamore non invenit, qui nunc tempus
congruum clamoris perdidit. De cuius adhuc pravi-
tate subjungitur:

*Quod qui in hoc mundo delectatur, in Deo de-
lectationem habere non possit.*

CAPUT VIII.

A *Vt poterit in Omnipotente delectari?* Qui enim
terrenarum rerum amore vincitur, in Deo
nullatenus delectatur. Esse quidem sine delectatio-
ne anima numquam potest, nam aut infimis dele-
ctatur, aut summis: & quantò altiori studio exer-
cetur ad summa, tantò majori fastidio torpescit ad
infima: quantòque acriore cura inardescit ad infima,
tantò tepore damnabili frigidescit à summis. Utraque
enim simul & æqualiter amari non possunt. Unde
Joannes Apostolus sciens inter spinas
B amorum secularium, supernæ charitatis messem
germinare non posse, priusquam æterni amoris fe-
mina proferat, de audientium cordibus sancta ver-
bi manu, amorum secularium spinas eradicat, di-
cens: *Nolite diligere mundum, neque ea que in mun-
do sunt.* Moxque subjungit: *Quia si quis diligit
mundum, non est charitas Patris in eo.* Ac si aperte
dicat: Utrique se amores in uno corde non capi-
piunt; nec in eo leges supernæ charitatis pullulat,
in quo illam spinæ infimæ delectationis necant.
Atque illas ex hac infima delectatione nascentes
enumerat punitiones, dicens: *Quia omne quod in
mundo est, concupiscentia carnis est, & concupiscentia
oculorum, & superbia vitæ, que non est ex Patre, sed
ex mundo est: & mundus transiit & concupiscentia
eius.* Delectari ergo in Deo hypocrita non valet;
quia in ejus mente desideria superna non prodeunt,
quam profectò spinæ terreni amoris premunt. De
quo aptè subditur: [*Et invocare Deum omni tem-
pore?*] Tunc quippe hypocrita Deum invocat, cum
hunc terrenarum rerum tribulatio angustiat. Nam
cum in hoc sæculo effectum quæsitæ felicitatis in-
venerit, auctorem qui hanc ipsam felicitatem tri-
buit, non requirit. Quia verò, ut prædicimus, esse
ars docentium debet, ut in auditorum suorum
mentibus prius studeant perversa destruere, & post-
modum recta prædicare, ne bonum sanctæ prædi-
cationis semen plena malis corda non capiant: un-
de ad Hieremiam dicitur: *Eccce constitui te hodie
super gentes & regna, ut evellas & destruas, & di-
spendas & dissipas, & adifices & plantes.* Prius
itaque jubetur ut destruat, & postmodum ædi-
ficet: prius ut evellat, & postmodum plantet: quia
nequaquam rectæ veritatis fundamentum ponit-
ur, nisi prius erroris fabrica destruat. Beatus
Job postquam causas universalis Ecclesiarum amico-
rum suorum dictis, quasi contra hæreticorum ver-
ba respondit, eorumque elationem multimoda re-
sponsione destruxit, jam docere se perhibet: ut vi-
delicet aperte videatur in his quæ subdidit, recta
plantare; in his verò quæ præmisit, evulsiſſe per-
versa. Sequitur:

*Quod superbi sibi attribunt quod sapiunt, Sanctis
verò totum Deo adscribunt.*

CAPUT IX.

D *Ocebo vos per manum Dei, qua Omnipotens ha-
beat, nec abscondam.* Sic beatus Job loquitur
verbis suis, ut aliquid signet ex nostris. Nam san-
cta Ecclesia docens, in quantum cognoscere expe-
dit, nihil veritatis abscondit. Quia enim manus
Dei vocatur Filius omnia quippe per ipsum facta
sunt per manum Dei docere se perhibet eos, quos
in propria sapientia remanere fatuos videt. Ac si
aperte dicat: Ego ex me aliquid nescio: sed quid-
quid de veritate sentio, hoc ex ejusdem Veritatis
largitate comprehendo. Vos idcirco recta non sapi-
tis: quia hanc eandem vestram sapientiam non
Dei manui, sed vobismetipsis datis. Nam hostes

sanctæ Ecclesiæ, si quid veri aliquando sentiunt, id a propriis viribus tribuunt: & tantò magis se privant superna sapientia, quantò illam quasi ex suo ingenio habere privatam volunt. Quibus aliquando datur ad iudicium suum, ut rectè quidem aliqua sciant, sed ex ipsa hac scientia obligatores ad pœnam fiant. Unde aptè subditur: [Ecce, vos omnes nostis: & quid sine causa vana loquimini?] Scriptum est: *Servus, qui cognovit voluntatem domini sui, & non paruit, & non fecit secundum voluntatem ejus, plagis vapulabit multis. Qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis.* Rursumque scriptum est: *Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.* Ad majoris ergo culpæ cumulum hostes suos sancta Ecclesia perhibet & scire quod sequi debeant, & sequi nolle quod sciant. De quibus aliàs dictum est: *Descendant in infernum viventes.* Vivi sunt, qui sentiunt quæ erga illos fiunt. Mortui enim nec sciunt omnino, nec sentiunt. Mortui itaque qui non sentiunt, pro nescientibus: viventes verò qui sentiunt, pro scientibus poni solent. Viventes ergo in infernum descendere, est scientes sentientesque peccare. Sequitur.

Quod hæretici & successores eorum, iudicium Dei evadere non possunt, quibus in errore suo sepultis, gaudent hi, quos illi corrumpunt, cum ad viam veritatis reducantur.

CAPUT XI.

Hæc est pars hominis impij apud Deum, & hereditas violentorum, quam ab Omnipotente suscipiunt. Quam profecto partem hereditatemque protinus insinuat, cum subiungit: [Si multiplicati fuerint filij ejus, in gladio erunt, & nepotes ejus non saturabuntur pane.] Non absurdè impij vocantur hæretici, qui per errorem pravi dogmatis, à cognitione sunt veritatis alieni; quos sequenti verbo etiam violentos appellat; quippe qui Scripturæ sacræ sententias recta dogmata continentes, ad intellectum pravum conantur violentè inflectere. Violenti ergo sunt, & si non rebus hominum, certè sensibus preceptorum. Filij autem violentorum, sunt sequaces hæreticorum, qui dum eorum errori consentiunt, quasi ex eorum prædicatione generantur. Sed multiplicati in gladio erunt: quia quamvis modo immensa multitudo in perdita libertate succrescant, venturi tamen iudicis sententiâ feriuntur. Unde per Moysen Dominus dicit: *Gladius meus manducabit carnes.* Dei enim gladius carnes comedit: quia in extremo iudicio ejus sententia eos, qui carnaliter sapiunt, occidit. Qua in re quaerendum est, cur dicatur, quòd hanc partem atque hereditatem suam pravi ab Omnipotente percipiunt? Sed rectè considerantibus liquet, quia etsi à seipsis habuerunt injustè agere, supernæ tamen æquitati superpetit, injustè acta, justè iudicare: ut divina sententia ordinet in pœnam, quos inordinata sua actio traxit ad culpam. De quibus aptè subiungitur: [Et nepotes ejus non saturabuntur pane.] Nepotes quippe hæreticorum sunt, qui de errantium filiorum prædicatione nascuntur. Quos nequaquam panis satiat: quia dum in sacri verbi pabulo plus quaerunt sentire quam capiunt, semper à veritatis cognitione jejunt: & prædicamenta doctrinæ quæ student ad quaestionem quaerere, habere non valent ad refectiorem. Quia verò nonnullos ex iisdem hæreticis sancta Ecclesia colligit, nonnullos in malitia sua pertinaces relinquit, protinus additur: [Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitum.] Ex eo videlicet hæreticorum populo derelicti sepeliuntur in interitum: quia dum ad lucem veritatis non redeunt, profecto in pœna perpetua, intelligentiâ terrenâ deprimuntur. Et quia nonnumquam dum auctor errantium plebium rapitur ad

S. Greg. Tqm. I.

pœnam, seductæ plebes reformantur ad veritatis scientiam: & tunc ad veram cognitionem redeunt subditi, cum ad æterna supplicia perveniunt hi, qui malè fuerant prælati; aptè subiungitur: (*Et viduæ illius non plorabunt.*) Quas viduæ ejus accipimus, nisi subjectas plebes morte illius feliciter destitutas? Quia sæpe ut dictum est, dum prædicator erroris ad æterna supplicia rapitur, subjectæ plebes illius, ad cognitionis veræ gratiam revertuntur. His enim plebibus perversus prædicator quasi maritus præfuit: quia malè eis conjunctus inhæserat corruptor mentis. Nequaquam ergo viduæ, vel destitutæ plorant: quia morte pravi doctoris viam veritatis inveniunt, ex cuius interitu affligi posse videbantur. Vel certè non plorant viduæ: quia in suo errore remanentes, dum sanctum fuisse æstimant prædicatorem suum, spe fallâ ne luceant consolantur. Sequitur.

Quod catholici hæreticos eisdem auctoritatibus quas proferunt, superant; & quasi Goliath proprio gladio detruuncant.

CAPUT XI.

Si comportaverit sicut terram argentum, & sicut sturum preparaverit vestimenta: preparabit quidem, sed justus vestietur illis, & argentum innocens dividet. Argentum intelligi sacri eloquij claritas solet, sicut aliàs dicitur: *Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum.* Et quia nonnulli eloquium Dei non interiùs per exhibitionem, sed exteriùs per ostensionem habere concupiscunt; idcirco per Prophetam dicitur: *Disperierunt omnes involuti argento.* Hi nimirum, qui eloquio Dei non interiùs refectiorem se replent, sed exteriùs ostensione se vestiunt. Unde & horum argentum, id est, hæreticorum eloquium terræ comparatur: quia de Scriptura sacra, ut aliquid sciant, ex appetitu terrenæ laudis elaborant. Qui etiam sicut lutum præparant vestimenta: quia fluxè & inquinabiliter ea quibus se tueri volunt, Scripturæ sacræ contexunt testimonia. Præparabit quidem, sed justus vestietur illis: quia vir recta fide plenus, quæ Sanctus solet ad justitiam deputari, ea ipsa Scripturæ sacræ quæ hæreticus affert, testimonia colligit, & erroris ejus pertinaciam inde convincit. Contra nos namque dum sacræ legis testimonia apportant, secum nobis afferunt unde vincantur. Unde & David typum Domini, Goliath verò hæreticorum superbiam signans: hoc rebus locuti sunt, quod nos verbis aperimus. Goliath quippe cum gladio, David verò cum pera pastorali venit ad prælium. Sed eundem Goliath David superans, suo gladio occidit: quod nos quoque agimus, qui promissa David membra ex ejus fieri dignatione meruimus. Nam cum superbientes hæreticos, & sacræ Scripturæ sententias deferentes, eisdem verbis atque sententiis, quas proferunt, vincimus, quasi elatum Goliath suo gladio detruuncamus. Justus ergo vestietur eis vestimentis quæ præparat injustus: quia vir sanctus eisdem sententiis ad veritatem utitur, quibus se perversus quisque doctum ostendere contra veritatem conatur: (*Et argentum innocens dividet.*) Argentum innocentem dividere, est eloquia Domini minutè discretèque exponere, & unicuique quid dignè congruat coaptare. Nam eloquium Domini, quòd hic argentum, vel vestimenta, hoc alibi spolia nominatur. Quod etiam Psalmista testatur per comparisonem, dicens: *Letabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa.* Quæ spolia idcirco vocata sunt, quia ad fidem Domini gentilitate transeunte, Judæi sacris eloquiis, quibus induti fuerant, exuuntur. De hac quoque argenti vel spolorum divisione aliàs dicitur: *Benjamin lupus rapax, manè comedet prædam, vespere dividet*

K x ij

spolia. Quibus profectō dicitis Paulus Apoitolus designatur, de Benjamin stirpe progenitus; qui manē prādam comedit, quia in primordiis suis fideles quos potuit rapiens, crudelitati proprię satisfecit. Vespere spolia divisit: quia fidelis postmodum factus, sacra eloquia exponendo distribuit. Quāvis hoc argentum quod dividit innocens, intelligi & aliter potest. Heretici namque, ut facillē valeant perverſa suadere, dicitis suis quādam recta permittent, ut animos audientium ex rectis sensibus trahant, ex perverſis feriant. Qui in præceptis Dei, quia sana insanaque locutione variantur, bene in

Luc. 17. c

Rom. 12.

16

Luc. 17. c

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

16

Evangelio decem leproſorum sunt specie designati, quorum colorī sano dum vitioſus candor aspergitur, immoderato candore ſolantur. Unde admonemur *non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad ſobrietatem*. Qui etiam quia nec Deum diligunt, de quo malē ſentiunt; nec proximum, à quo dividuntur; decalogi præceptis adverſi ſunt, atque ideo ad deprecandum Dominum decem veniunt. Pro eo autem quod sanis insana miſcuerunt, coloris diverſitate variantur. Sed quia in ejus præceptis offenderunt, id illum unde offenderant, vocant dicentes: *Leſu præceptor*: unde & mox curari meruerunt. Ergo quia vir catholicus quæ ab eis rectē, vel quæ pravē ſentiuntur, intelligit; argentum innocens dividit, id eſt, quæ ab eis ſalubriter, vel quæ peſtiferē fuerint dicta diſcernit. Sequitur: *[Aedificavit ſicut tinea domum ſuam, & ſicut cuſtos fecit umbraculum]*. Tinea ſibi domum corrumpendo aedificat. Nec meliori potuit comparatioe hæreticus demonſtrari, qui locum ſuæ perſidiæ non niſi in mentibus quas corruperit, facit: qui etiam ſequaces ſuos ab æterno igne liberos eſſe pollicetur. Sponder quippè eis refrigeriū quietis æternæ; ſed verba ejus ſoliditatem non habent, quia plenitudine veritatis carent. Unde ſubjungitur: *[Et ſicut cuſtos fecit umbraculum.]* Umbraculum namque cuſtodis nullo fundamento ſolidatur, ſed tempore mox tranſeunte deſtruitur. Et promiſſa ab hæreticis requies, cum tempore deſtruitur, quæ poſt hanc vitam nullatenus invenitur. Et quia ſæpe hæretici in contemptu univerſalis Eccleſiæ, potentium ſæculi patrociniis fulciuntur, eiſque divites protectione atque adminiſtratione quanta prævalent opitulari non ceſſant: ipſe etiam quilibet contra conditorem ſuum rebus temporalibus intumeſcens, ſancti viri nunc ſententiā tangitur, atque ab ſpeciali hæreticorum interitu, ad generalem elatorum omnium definitionem ſermo derivatur, cum ſubditur: *[Dives cum dormierit, nihil ſecum auferet: aperiet oculos ſuos, & nihil inveniet.]* Cui nimirum ſententiæ Palmiſta concinens dicit: *Turbati ſunt omnes inſipientes corde: dormierunt ſonnum ſuum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus ſuis*. Ut enim in ſua manu divites poſt mortem quidquam inveniant, eis ante mortem dicitur, divitiis ſuas in quorum manibus ponant: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis; ut cum deſeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.*

Quod præſentes divitiis ſonno comparantur, quæ ſubito marceſcunt: & quod ſuperbi in noviſſimo ad inopiā redacti, impellente diabolo quaſi vento urentē à fornace vitiorum impelluntur in incendia tormentorū.

CAPUT XII.

Dives cum dormierit, nihil ſecum auferet.] Reſ ſuas, cum moreretur, ſecum tolleret, ſi ad peccatis vocem cum viveret, ſibi tuliſſet. Nam terrena omnia quæ ſervando amittimus, largiendo ſervamus: patrimoniumque noſtrum retentum perditur, manet erogatum. Diu enim cum rebus noſtris durare non poſſumus: quia aut nos illas moriendo deſerimus, aut illæ nos viventes quaſi deſerunt per-

eundo. Agendum ergo nobis eſt, ut reſ abſolutè perituras, in non pereuntem cogamus tranſire mercedem. Sed mirandum valde eſt quod dicitur: *[Cum dormierit, aperiet oculos ſuos, & nihil inveniet.]* Ut dormiamus quippe, oculos claudimus, & evigilantes aperimus. Sed hac in re, quia homo ex anima conſtat & corpore, cum unius rei ſonnus dicitur, alterius vigilia demonſtratur: quia cum corpus obdormiſcit in morte, tunc anima evigilat in vera cognitione. Et dormit ergo dives, & oculos aperit: quia cum carne moritur, ejus anima videre cogitur, quod providere contempſit. Tunc profectō in vera cognitione evigilat, tunc nihil eſt conſpiciat quod tenebat. Tunc ſe vacuum invenit, quæ plenam rebus præ ceteris ſe hominibus eſſe lætabatur. Dormit, & nihil ſecum auferet: nihil nimirum de rebus quas tenuit. Nam culpa rerum ſimul ducitur, quamvis hîc omnia, pro quibus culpa perpetrata eſt, relinquuntur. Eat ergo nunc, & acceptis rebus tumeat, ſeſeque ſuper ceteros extollat, gloriatur ſe habere quod proximum non habet. Veniet quandoque tempus ut evigilet, & tunc cognoscat quàm vacuum fuerit, quod in ſonno tenuerat. Sæpe namque contingit dormienti inopi, ut ſe per ſonnum divitem videat, atque ex eiſdem rebus animum extollat, læteretur ſe habere quod non habuit, jamque dedignari quærat, à quibus dedignatum eſſe ſe doluit. Sed repente evigilans, evigilaſſe ſe doleat, qui interim divitiarum imaginem vel dormiens tenebat. Gemit enim protinus ſub paupertatis pondere, & inopia ſuæ anguſtiis premitur: & eò pejus, quod ad tempus breviffimum, vel vacuè dives fuit. Sic ſic nimirum hujus mundi divites, qui rebus acceptis tument. Bene operari de ſua abundantia nesciunt, quaſi dormientes ſunt divites: ſed paupertatem ſuam evigilantes inveniunt, quia nihil ſecum ad illud iudicium quod permaneat, ferunt: & quantò nunc ad breve tempus ſublimiùs elati ſunt, tantò contra ſe in perpetuum graviùs ingemiſcunt. Dicit ergo: *[Aperiet oculos ſuos, & nihil inveniet.]* quia illic aperit ad ſupplicia, quos hîc ad miſericordiam clauſos tenebat. Aperit oculos ſuos, & pietatis fructum non invenit, quos hîc clauſos tenuit cum viveret. Tardè quoque illi oculos aperiunt, qui teſte Sapientia, damnationis ſuę tempore dicta veniunt. *ri referuntur: Quid nobis profuit ſuperbia divitiarum jaſtantiæ quid contulit nobis? Tranſerunt omnia illa tamquam umbra, & tanquam nunciis percurrens.* Vilia & fugitiva fuiſſe quæ tenuerant, jam amiſſa cognoscent: quæ quamdiu aderant ſtultis eorum cordibus & magna & manſura videbantur. Sed dives aperuit oculos, quando Lazarum requieſcentem vidit, quem jacentem ante januam videre contempſit. Intellexit ibi, quod hîc facere noluit: in damnatione ſua cognoscere compulſus eſt, quid fuit quod perdidit, quando indigentem proximum non agnovit. De quo adhuc ſubditur: *[Apprehendet eum quaſi aqua inopia, nocte opprimit eum tempeſtas.]* Videamus nunc inopiam ardentis divitis, cujus tanta abundantia fuit epulantis. Ait enim: *Pater Abraham miſerere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti ſui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.* Quibus verbis nobis non hoc innoteſcit, quia illic in tanto ardore una tunc ad ſufficiendam refrigerij aquæ ſtilla requiratur: ſed quod is, qui de abundantia peccaverit, illic aſtuante nimis cremetur inopia. Videmus enim in verbis divitis ex ſubtiliſſimo Dei iudicio, quàm digna tali culpæ pena reſponderit. Agente namque inopia, illic uſque ad minima petenda compulſus eſt, qui hîc agente tenacia, uſque ad minima negenda pervenit. Quid retribuī ſubtilius, quid diſtictius poteſt? Guttam aquæ petiit, qui micæ panis negavit. Apprehendit ergo eum quaſi aqua inopia. Non immeritò

aqua: tunc illa inopia comparatur: quia in inferno cruciat, qui susceptos in profundis ablorbens, solet lacus nomine designari. Unde per Prophetam quoque humani generis voce dicitur: *Lapsa est in lacum vita mea.* Ereptorum verò exultatione cantatur: *Domine Deus meus clamavi ad te, & salvasti me: Domine abstraxisti ab inferis animam meam, salvasti me à descendentibus in lacum.* [Nocte opprimer cum tempestas.] Quid hoc loco noctem, nisi absconditum tempus repentini exitus appellat: Tempestatis verò nomine, iudicij turbinem designat. Quod etiam Psalmista testatur, dicens: *Deus manifeste veniet, Deus noster, & non silebit: ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas valida.* De qua tempestate etiam Sapientia per Salomonem dicit: *Ego quoque in interitu vestro ridebo, & substannabo, cum vobis quod timebatis, adveniret: cum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit.* Et quia ipsa venturi exitus ignorantia nox vocatur, nocte opprimer cum tempestas, id est, turbo cum divini iudicij dum ignorat, apprehendet. Hinc est namque quod per senectipiam Veritas dicit: *Si sciret paterfamilias quæ hora fur veniret, vigilaret utique, & non serneret perfidiam suam. Et vos estote parati: quia quæ hora non putatis, filius hominis veniet.* Hinc etiam contra malum servum dicitur: *Si autem dixerit malus servus ille in corde suo: Moran facit dominus meus venire, & ceperit percussere servos suos; manducet autem & bibat cum ebriis: veniet dominus servi illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat.* Hinc Paulus discipulis dicit: *Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tanquam fur comprehendat. Omnes enim vos, filij lucis estis, & filij diæ: non sumus noctis neque tenebrarum.* Hinc superbi diviti, Dei voce dicitur: *Stulte, hæc nocte animam tuam reperunt à te: quæ autem preparasti, cuius erunt? Nocte animam reddere perhibetur, qui mortem non prævidens, in tenebris cordis abstrahitur.* Ait ergo: [Nocte opprimer eum tempestas.] Quis enim non vult agere bona quæ videt, deprehenditur interitus sui tempestate quam non videt. De quo adhuc subditur: [Tollit eum ventus urens, & auferet.] Quis hoc loco ventus urens, nisi malignus spiritus vocatur, qui desideriorum flammam in corde excitat, ut ad æternitatem suppliciorum trahat? Perversum ergo quemlibet ventus urens tollere dicitur: quia insidiator malignus spiritus, qui viventem quemque accendit ad vitia, morientem trahit ad tormenta. Nam quia ventus urens immundus spiritus solet intelligi, qui malæ suggestionis flatu ad terrena desideria iniquorum corda succendit; Hieremias propheta testatur, dicens: *Ollam succensam ego video, & faciem eius à facie Aquilonis.* Olla namque succensa, est cor humanum, secularium curarum ardoribus, desideriorumque anxietatibus fervens. Quæ à facie Aquilonis succenditur, id est, diaboli suggestionibus inflammatur. Ipse enim vocari nomine Aquilonis solet, qui dixit: *Sedebam in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium.* Ab huius igitur urentis venti, uniuscuiusque electi mens adustione temperatur, quando in ea vitiorum fervor extinguitur, & desideriorum carnalium flamma frigescit. Unde & sancta Ecclesia in sponsi sui laudibus læta clamat: *Sub umbra illius quem desideraveram, sedi.* De huius ardoris temperie ei per Esaiam promittente Domino dicitur: *Pro salivunca ascendet abies, & pro urtica crescit myrtus. Pro salivunca namque in ea ascendit abies, dum in Sanctorum corde pro abiectione terrenæ cogitationis, altitudo superne contemplationis exoritur. Urtica verò ignea omnino naturæ est. Myrtus autem temperativæ fertur esse virtutis. Pro urtica igitur crescit myrtus, cum iustorum mentes à prurigine & ardo-*

re vitiorum, ad cogitationum temperiem tranquillitatemque perveniunt, dum jam terrena non appetunt, dum flammam carnis, desiderijs celestibus extinguunt. Propter hoc quoque mentis refrigerium cælitus datum Mariæ dicitur: *Virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Quamvis hac in re per obumbrationis vocabulum, incarnandi Dei utraque potuit natura signari. Umbra enim à lumine formatur & corpore. Dominus autem per divinitatem lumen est: qui mediante anima, in ejus utero fieri dignatus est per humanitatem corpus. Quia ergo lumen incorporeum in ejus erat utero incorporandum, ei quæ incorporeum concepit ad corpus, dicitur: *Virtus Altissimi obumbrabit tibi;* id est, corpus in te humanitatis accipiet incorporeum lumen divinitatis. Sed jam de iniquo quolibet quod cæpimus, exequamur. Tollit ergo cum ventus urens: quia videlicet malignus spiritus eam quem nunc succenderit igne perverse concupiscentiæ, rapit postmodum ad flammam gehennæ. Sequitur: [Et velut turbo rapiet eum de loco suo.] Locus perverforum est temporalis vitæ delectatio, & carnis voluptas. Quasi turbine igitur unusquisque de loco suo rapitur, cum à cunctis suis delectationibus extremo territus die separatur. De quo extremo die aptè mox subditur.

Quod Deus cum Sanctos flagellat, parcit eis; reproborum verò flagella presentia, sunt initia tormentorum.

CAPUT XIII.

Mittere super eum, & non parcet. Peccatorem Deus quoties feriendo corrigit, ad hoc flagellum emittit, ut parcet. Cum verò ejus vitam in peccato permanentem feriendo concludit, flagellum emittit, sed nequaquam parcit. Qui enim flagellum emittit ut parcet, ad hoc emittit quandoque ne parcet. In hac namque vita Dominus tantò magis studet ut parcet; quantò magis expectando flagellat; sicut ipse voce Angeli ad Joannem ait: *Ego quos amo, arguo & castigo.* Et sicut aliàs dicitur: *Quem diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit.* Econtra autem de flagello damnationis scriptum est: *In operibus manuum suarum comprehensus est peccator.* De quo per Hieremiam Dominus dicit, dum incorrigibiliter delinquentes populos videt, quos non jam sub disciplina filios, sed sub districta percussione intructur ut hostes: *Plaga inimici percussit te, castigatione crudeli.* Et quod hic dicitur: [Non parcet;] ibi quoque verbis aliis declaratur: *Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus.* Unde hoc semper electi provident, ut antè ad justitiam redeant, quam sese ira iudicis inextinguibiliter accendat, ne ultimo flagello deprehensis simul eis finiat vita cum culpa. Flagellum namque tunc diluet culpam, cum mutaverit vitam. Nam cuius motes non mutat, non expiat actiones. Omnis ergo divina percussio, aut purgatio in nobis vitæ præsentis est, aut initium pœnæ sequentis. Propter eos enim qui ex flagello proficiunt, dictum est: *Qui fingit dolorem in præcepto.* Quia dum flagellatur iniquus, & corrigitur; audire præceptum noluit, audit dolorem. Dolor ergo in præcepto fingitur ei, qui à malis operibus quasi præcepti vice, dolore cohibetur. De his verò quos damnant flagella & non liberant, dicitur: *Percussisti eos, nec doluerunt; attrivisti eos, & renuerunt accipere disciplinam.* His flagella ab hac vita inchoant, & in æterna percussione perdurant. Unde per Moysen Dominus dicit: *Ignis exarsit ab ira mea; & ardebit usque ad inferos deorsum.* Quantum ad præsentem etenim percussionem spectat, rectè dicitur: *Ignis exarsit ab ira mea.* Quantum verò nunc ad æternam damnationem, aptè mox subditur: *Ignis.*

saecen-
sus.
Nahum.
1.
Hiere.
17. c
Iuda. x. b

Et ardebit usque ad inferos deorsum. Licet à quibusdam dici solear illud quod scriptum est: *Non iudicatus Deus bis in idipsum* Qui tamen hoc quod per Prophetam de iniquis dicitur, non attendunt: *Et duplici contritione contere eos.* Et quod aliàs scriptum est: *Iesus populum de terra Aegypti salvans, secundum eos qui non crediderunt, perdidit.* Quibus tamen si consensum præbemus, quamlibet culpam bis feriri non posse, hoc ex peccato percussis, atque in peccato suo morientibus debet æstimari; quia eorum percussio hinc cœpta, illic perficitur: ut incorrectis unum flagellum sit quod temporaliter incipit, sed in æternis suppliciis consummatur: quatenus eis qui omnino corrigi renuant, jam præsentium flagellorum percussio, sequentium sit initium tormentorum. [*Emitte ergo super eum, & non parcat.*] Sequitur: [*De manu eius fugiens fugiet*] Ille etenim de manu fugit ferientis, qui suæ pravitatem corrigit actionis. Vel certe quia in sacro eloquio manus operatio solet intelligi; de manu percussis fugit, qui dum pravi interitum conspiciunt, vias pravitatis relinquit. Unde adhuc subditur: [*Stringet super eum manus suas.*] Manus quippe stringere, est vitæ suæ opera in rectitudine confirmare. Unde etiam Paulus ait: *Remissus manus & dissoluta genua erigite.* Dum itaque alienum interitum conspiciunt, revocantur ad cor, ut recogitent suum: & unde alius ad tormenta ducitur, à tormento alius inde liberatur. Stringit ergo super eum manus suas, quia

C A P.
XXVIII.

Habet argentum, venarum suarum principia: & auro locus est in quo conflatur. Ferrum de terra tollitur: & lapis solutus calore, in aes vertitur. Tempus posuit tenebris, & universorum finem ipse considerat. Lapidem quoque caliginis, & umbram mortis dividit torrens à populo peregrinante, eos quos oblitus est pes egentis hominis, & invios. Terra de qua oriebatur panis, in loco suo igne subversa est. Locus sapphiri lapides eius, & gleba illius aurum. Semitam ignoravit avis, nec intuitus est oculos vulturis. Non calcaverunt eam filij insitorum, nec pertransivit per eam leana. Ad silicem extendit manum suam, subvertit à radicibus montes. In petris rivus excidit, & omne pretiosum vidit oculus eius. Profunda quoque fluviorum scrutatus est, & abscondita produxit in lucem. Sapientia verò ubi invenitur, & quis est locus intelligentiæ? Nescit homo pretium eius, nec invenitur in terra suaviter viventium. Abyssus dicit, Non est in me: et mare loquitur, Non est mecum. Non dabitur aurum obryzum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione eius. Non conferetur tinctis India coloribus, nec lapidi sardonio pretiosissimo, vel sapphiro. Non adequabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri excelsa et eminentia, nec commemorabuntur in comparatione eius. Trahitur autem sapientia de occultis. Non adequabitur ei topazium de Aethiopia, nec tinctura mundissima componentur. Unde ergo sapientia venit, et quis est locus intelligentiæ? Abscondita est ab oculis omnium viventium: volucres quoque calilates. Perditio et mors dixerunt: Auribus nostris audivimus famam eius. Deus intelligit viam eius, et ipse novit locum illius. Ipse enim fines mundi intuetur, et omnia que sub celo sunt respicit. Qui fecit ventis pondus, et aquas appendit mensura. Quando ponebat pluvias legem, et viam procellis sonantibus: tunc vidit illam, et narravit, et preparavit, et investigavit. Et dixit homini: Ecce timor Domini, ipsa est sapientia: et recedere à malo, intelligentia.

Quod heretici de sanctis libris assertionum suarum principia assumunt, sed miscent mendacia: & quod frustra extra unitatem Ecclesie quasi pro Ecclesia penas patiantur, cum martyrium non faciat pena, sed causa: nec clarescere potest aliquis fulgere virtutis, qui non arserit in officina charitatis.

CAPUT XIV.

14.

Habet argentum, venarum suarum principia: & auro locus est in quo conflatur. In argento eloquium, in auro vitæ vel sapientiæ claritas designari solet. Et quia heretici sic de eloquij sui nitore superbiunt, ut nulla sacrorum librorum auctoritate solidentur. Qui libri ad loquendum nobis quasi quædam argenti venæ sunt, quia de ipsis locutionis nostræ originem trahimus; eos ad sacræ auctoritatis paginas revocat: ut si verè loqui desiderant, inde sumere debeant quid loquantur. Et

A conspiciunt in aliena pœna quid timeat: & dum delinquentem sic percussum conspiciunt, dissoluta sua opera, iustitiæ vigore confringit. Sicque fit, ut qui iniquus vivens, multos ad culpam traxerat delectatione peccati, quosdam moriens à culpa revocet terrore tormenti. Quod etiam provenire bonis Psalmista testatur, dicens: *Latabitur iustus cum viderit vindictam impiorum: manus suas lavabit in sanguine peccatorum.* In peccatorum morientium sanguine iusti lavantur manus: quia dum eorum pœna conspiciunt, conspicientis vita mundatur. Sequitur: *Et sibilabit super illum, intruens locum eius.* Quid in sibilò, nisi intentio admirationis exprimitur? Si verò in sibilò alia fortasse significatio quaeritur moriente peccatore, hi qui interitum eius aspiciunt, os in sibilò stringunt: dum ad ea quæ contemperant, verba spiritalia convertuntur: ut jam credere & prædicare incipiant, quæ prius dum iniquum florere cernerent, non credebant. Nam si plerumque, ut infirmorum animus eò magis de auditu veritatis trepidet, quò florere contemptores veritatis videt. Sed dum iusta ultio iniustus subtrahit, alios à pravitate compescit. Unde per Salomonem dicitur: *Multato pestilente, sapientior erit parvulus.* Vir igitur sanctus postquam potentum pœnas, qui extolluntur in sæculo, sufficienter explevit, rursus ad hereticorum superbiam, qui extolluntur in eloquio, verba convertit. Nam sequitur:

C ait: [*Habet argentum, venarum suarum principia.*] Ac si apertè dicat: Qui ad veræ prædicationis verba se preparat, necesse est ut causarum origines à sacris paginis sumat: ut omne quod loquitur, ad divinæ auctoritatis fundamentum revocet, atque in eo ædificium locutionis suæ firmet. Ut enim prædiximus, sæpe heretici dum sua student perversa adstruere, ea proferunt quæ profectò in sacrorum librorum paginis non tenentur. Unde & discipulum suum prædicator egregius admonet, dicens: *O Timothee, de scriptura custodi, devitans profanas vocum novitates.* quia dum laudari heretici tamquam de excellenti ingenio cupiunt, quasi nova quædam proferunt, quæ in antiquorum Patrum libris veteribus non tenentur: sicque fit, ut dum videri sapientes desiderant, miseris suis auditoribus stultitiæ semina spargant. Bene autem subditur: [*Et auro locus est in quo conflatur.*] Ac si apertè dicat: Vera fidelium sapientia, cui universalis Ecclesia locus est, tribulatio-

nem vobis persequentibus patitur, sed à cunctis peccatorum fordibus perfectionis vestre igne purgatur. Unde scriptum est: *In igne probatur aurum & argentum, homines vero receptibiles in camino humilationis.* Quo in loco potest hoc quoque convenienter intelligi, ut de sua hæretici increpari sulta passione videantur. Nam sæpe pro Jesu Christi Domini ac redemptoris nostri nomine multa patiuntur, seseque eisdem passionibus ejus fieri martyres sperant. Quibus sancti viri voce nunc dicitur:

Cypr. de unitate Eccl. & alibi.

[*Auro locus est in quo constat.*] Nam juxta hoc quod jam & ante nos dictum est, quisquis extra unitatem Ecclesiæ patitur, pœnas pati potest, martyr fieri non potest: quia auro locus est in quo constat. Quid itaque ad hæc hæretici dicitis? Conflari per afflictionem carnis, vel etiam per martyrium vultis, sed locum in quo debeatis conflari, nescitis. Audite quid sancti prædicatoris voce dicitur: [*Auro locus est in quo constat.*] Hanc ergo conflationis locum querite, hanc fornacem, qua aurum aptè purgari valeat, invenite. Una est Ecclesia, in qua, qui conflari voluerit, ab omni etiam poterit peccatorum forde purgari. Si quid pro Deo amaritudinis, si quid tribulationis extra hanc positi sustinetis, incendi potestis tantummodo, non purgari.

Hier. 6. b

Dicat Hieremias, dicat quomodo conflationis vestre ignis omni virtute sit vacuus: *Frustra constat conflatior: Malitia enim eorum non sunt consumpta.* Ecce ignis exterius conflans, & duræ passionis admovet pœnam, & tamen erroris non excoquit culpam: & tormenta crudelium dat pœnarum, & bonorum non facit incrementa meritorum. Hujus etiam conflationis ignis qui extra catholicam toleratur Ecclesiam, quam nullus omnino virtutis sit, Paulus Apostolus insinuat, dicens, *Si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habeam, mihi mihi prodest.* Alij quippe prava de Deo sentiunt; alij recta de auctore tenent; sed unitatem cum fratribus non tenent. Illi errore fidei, isti verò schismatis perpetratores divisi sunt. Unde & in ipsa prima parte decalogi utrarumque partium culpæ reprimuntur, cum divina voce dicitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua.* Atque mox subditur: *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Qui enim de Deo perversa sentit, liquet profectò quia Deum non diligit. Qui verò de Deo recta sentiens, à sanctæ Ecclesiæ unitate divisus est, constat quia proximum non amat, quem habere socium recusat. Quisquis ergo ab hac unitate matris Ecclesiæ, sive per hæresim de Deo perversa sentiendo, seu errore schismatis proximum non diligendo dividitur, charitatis hujus gratiâ privatur: de qua hoc quod præmissimus, Paulus ait: *Si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest.* Ac si aperta voce diceret: Extra locum suum, conflationis mihi ignis adhibitus, tormento me cruciat, * mundatione non purgat. Hunc omnes sanctæ pacis amatores, summo studio locum querunt, hunc querentes inveniunt, hunc invenientes tenent: scientes, peccatorum remissio vel ubi, vel quando, vel qualibus detur. Ubi quippe, nisi in Ecclesiæ matris sinu? Quando, nisi ante venturi exitus diem? *Quia ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Et: *Querite Dominum dum invocari potest, invocate eum dum prope est.* Qualibus, nisi conversis, qui ad parvulorum imitationem, magistra humilitate formantur? Quibus dicitur:

1. Cor. 13. b

* al. purgatione non mandat

2. Cor. 6. a

Esai. 55. b

Matt. 19. b

Matt. 18. a

Sinite parvulos venire ad me: talium enim est regnum calorum. Et: Nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum celorum.

Quod reprobi dum servos Dei præditos virtutibus vident, quia de presentibus non possunt, de præteritis eos accusant.

CAPUT XV.

QUIA ergo non nisi in catholica Ecclesia veri martyres fiunt, dicitur rectè: [*Auro locus est in quo constat.*] quia non clarescet anima in fulgore æternæ pulchritudinis, nisi ut ita dicam, prius hic arserit in officina charitatis. Pensandum præterea est, quòd occulto consilio omnipotens Deus quosdam ab ipsis exordiis suis innocentes custodiens, usque ad virtutum provehit culmen: ut ætate crescente, simul in eis proficiat & annorum numerositas, & celsitudo meritorum. Alios verò in exordiis suis deserens, scaturientibus virtutis ire per abrupta permittit. Plerumque tamen etiam eos respicit, & ad sequendum se, sancti amoris igne succendit: atque inolit in eorum cordibus pruriginis vitorum vertit in fervorem virtutum, & eò magis ignescunt ad desiderium requirendæ pietatis Dei, quò magis erubescunt memoriam iniquitatis suæ: sicut sæpe contingit, ut in pugnæ certamine miles ante ducis sui oculos constitutus, hostili virtuti turpiter cedat, & enerviter præbens terga feriat, qui tamen hoc ipsum quod turpiter cessit erubescens, ante ducis sui oculos, majores ex ipsa verecundia vires sumit: tantoque post fortia exercet, quantum & præsentem gloriam virtutis peragat, & præteritam ignominiam debilitatis tegat. Sic ergo nonnumquam quidam in Dei servitio ex antea acta acrius debilitate roborantur, eosque ad custodienda mandata & futurorum trahit desiderium, & impellit memoria præteritorum: ut hinc ad ventura amor provocet, illinc de præteritis verecundia instiget. Quos tamen adversarij Ecclesiæ dum summis præditos virtutibus viderint, eisque in præsentem vitam unde deroget quia invenire nequaquam possunt, accusare illos de præteritis moluntur, sicut Moysen nostrum Manichæus impetit, in quo sequentium virtutum gratiam, transacti homicidij conatur culpa fœdere. In quo non attendit postmodum quam patiens ad sustinendum, sed prius quam præceptis ad feriendum fuerit. Talibus ergo adversariis beatus Job subtilissima consideratione obvians, postquam dixit: [*Habet argentum venarum suarum principia, & auro locus est in quo constat.*] aptè subdidit:

Quod contemni non debeat, qui se à terrenis occasionebus separavit.

CAPUT XVI.

FERRUM de terra tollitur. Solent hæretici de justitiæ suæ contra nos elatione gloriari, atque opera sua ostentationis inflatione jactare: nosque iniquos, ut diximus, aut esse, aut fuisse criminantur. Per humillimam ergo confessionem, & veracem defensionem contra eos vir sanctus loquitur, dicens: [*Ferrum de terra tollitur.*] Ac si apertè dicat: Fortes viri, qui acutissimis linguarum gladiis in hac acie defendendæ fidei ferrum fuerit, aliquando terra in infimis actionibus fuerunt. Peccanti quippe homini dictum est: *Terra es, & in terram ibis.* Sed de terra ferrum tollitur, cum fortis propugnator Ecclesiæ à terrena, quam prius tenuit, actione separatur. Non ergo in eo debet despici quidquid fuit, qui jam cœpit esse quod non fuit. An non Matthæus in terra inventus est, qui terrenis negotiis implicatus, telonij usibus serviebat? Sed de terra sublatus, in fortitudinem ferri convaluit: cujus videlicet lingua quasi acutissimo gladio, Evangelij administratione Dominus infidelium corda transfexit; & qui infirmus prius despectusque fuerat per

terrena negotia, fortis postmodum factus est ad caelestia praedicamenta. Unde adhuc subjungitur.

Quod corda dura cum divini amoris igne tacta fuerint, liquefiunt. & qua credere noluerant, predicare incipiunt.

CAPUT XVII.

ET lapis solutus calore, in as vertitur. Tunc lapis calore solvitur, cum cor durum, atque a divini amoris igne frigidum, eodem divini amoris igne tangitur, & in fervore spiritus liquatur: ut ad sequentem vitam desideriorum aestu ardeat, quam prius audiens, insensibilis manebat. Ex quo ardore scilicet & emollitur ad amorem, & roboratur ad operationem: ut sicut prius durus fuerat in amore saeculi, ita se postmodum fortem exerat in amorem Dei: & quod ante audire renuebat, jam & credere & predicare incipiat. [Lapis ergo solutus calore, in as vertitur:] quia dura mens superni amoris igne liquefacta, ad veram fortitudinem commutatur: ut peccator, qui prius insensibilis extiterat, postmodum & per auctoritatem fortis, & per praedicationem sonorus fiat. Quod bene per Esaiam dicitur:

Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem.

Fortitudinem mutamus, cum conversi, tanta virtute praesens saeculum fugimus, quanta hoc ante quaerebamus. Quia autem male ab adversariis catholicorum moribus antea vita reputatur, recte subditur: [Tempus posuit tenebris, & universorum finem ipse considerat.] Ipse posuit tempus tenebris, iniquis videlicet modum, quo iniqui esse desistant.

Unde eis per Apostolum dicitur: Eratis aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino. Sicut aliis quoque discipulis idem doctor egregius dicit: Nox praecessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, & induamus nos arma lucis: sicut in die honeste ambulemus. Unde & in Canticis canticorum Ecclesia veniente dicitur: Quae est ista quae progreditur quasi aurora consurgens? Aptè enim Ecclesia aurora comparata describitur, quae per cognitionem fidei, a peccatorum suorum tenebris in clara luce iustitiae commutatur. [Tempus ergo posuit tenebris, & universorum finem ipse considerat.]

Universorum nomine, & electos voluit & reprobos comprehendi. Nam bona faciens & ordinans Deus, mala verò non faciens, sed ab iniquis facta, ne inordinatè eveniant, ipse disponens, considerat universorum finem, & patienter tolerat omnia, atque intuetur electorum terminum, quòd ex malo mutantur ad bonum. Intuetur etiam reproborum finem, quòd de malo opere dignum se trahantur ad supplicium. Vidit finem persequentis Sauli, quo prostratus diceret: Domine, quid me vis facere? Vidit finem quasi obsequentis discipuli, quòd pro commissio scelere guttur laqueo stringeret, seque & peccantem puniret, & deterius puniendo deciperet. Vidit Ninivitas delinquentes; sed consideravit finem delinquentium * poenitentia correctorum.

Vidit quoque Sodomam delinquentem; sed consideravit finem ardoris luxuriae, ignem gehennae. Vidit gentilitatis finem, quòd possessa iniquitatum tenebris, quandoque fidei luce claresceret. Vidit etiam Judaeae terminum, quòd ab ea luce fidei quam tenebat, obduratè perfidia se tenebris caecaret. Unde adhuc congruè subditur.

Quod inter Sanctos & reprobos ignis divinus in iudicio dividet.

CAPUT XVIII.

Lapidem quoque caliginis, & umbram mortis dividit torrens a populo peregrinante. Quid durus ille perfidia Judaeorum populus, qui auctorem vitae per fidem videre noluit, quem per prophetiam pra-

17.

Esa. 40.

Ephes. 5.

Rom 13.

Cant. 6.

Mat. 9.

* al. poenitentia

dixit, nisi lapis caliginis fuit? quia & crudelitate durus extitit, & infidelitate nebulosus. Qui alio quoque vocabulo umbra mortis dicitur. Umbra quippe talis exprimitur, qualia ejus rei, de qua trahitur, fuerint lineamenta. Quis autem mortis nomine, nisi diabolus vocatur? De quo per quamdam ministri sui significationem dicitur: Et nomen illi mors. Cujus ille populus umbra extitit: quia iniquitatem illius sequens, ejus in se imaginem expressit. Quid verò torrentis nomine, nisi ille a conspectu tremendi iudicis per ultimum examen egrediens, atque electos & reprobos dividens ignis vocatur? Unde & per Prophetam dicitur: Fluvius igneus rapit, & egrediebatur a facie ejus.

Quod Indea quae apud se panem legis habuerat, & quae regibus claruerat & prophetis, quasi saphiris & glebis aureis, quia mortem & resurrectionem Christi credere noluit, igne invidia succensa, funditus perit.

CAPUT XIX.

QUIs autem in hoc mundo peregrinatur populus, nisi qui ad sortem electorum currens, habere se patriam novit in caelestibus: & tantò magis se illic sperat invenire propria, quantò hic cuncta quae praetereunt, esse à se deputat aliena? Peregrinus itaque est populus, omnium numerus electorum, qui hanc vitam quoddam sibi exilium deputantes, ad supernam patriam tota cordis intentione suspirant, de quibus Paulus dicit: Consistentes quia peregrini & hospites sunt super terram. Qui enim haec dicunt, significant se patriam inquirere. Hanc peregrinationem idem quoque Apostolus tolerabat, cum diceret: Dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino. Per fidem enim ambulamus, & non per speciem. Hujus peregrinationis ærumnas satagebat evadere, cum dicebat: Desiderium habeo dissolvere, & cum Christo esse. Et rursum: Mihi vivere Christus est, & mori lucrum. Hujus peregrinationis pondus grave sentiebat Psalmista, cum diceret: Heu me, quia incolatus meus prolongatus est: habitavi cum habitantibus Cedar, multum incolae fuit anima mea. Ab hac eripi quantocumque anhelabat, cum superis desideriiis flagrans diceret: Sitivit anima mea ad Deum vivum; quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Sed hoc desiderium nesciunt, qui cor in terrenis voluptatibus defigunt. Dum enim sola quae sunt visibilia diligunt, profectò invisibilia, vel si credunt esse, non diligunt: quia dum nimis se exteriùs sequuntur, etiam mente carnales fiunt. Simul enim in hac vita uterque populus currit, sed non simul ad perpetuam pervenit: quia [lapidem caliginis, & umbram mortis dividit torrens a populo peregrinante.] Ac si apertè dicat: Eos quo modo vel infidelitas excaecat, vel crudelitas obdurat, flammaram fluvius à conspectu aeterni iudicis exiens, ab electorum tunc populo separat: ut tunc à bonis ignis districti examinis dividat, quos nunc in suis concupiscentiis tenebrae vitiorum excaecant. Potest fortasse in torrentis nomine, ipsa irrigatio sanctae praedicationis intelligi; juxta id quod per Salomonem dicitur: Oculum, qui subsannat patrem, & qui despicit parvum matris suae, effodiant illum corvi de torrentibus. Perversi quippe dum divina iudicia reprehendunt, subsannant patrem. Et quilibet haeretici dum praedicationem sanctae Ecclesiae, fecunditatemque illius deridendo contemnunt, quid aliud quam partum matris despiciunt? Quam non immeritò eorum quoque matrem dicimus, quia de ipsa exeunt, qui contra ipsam loquuntur; Joanne attestante, qui ait: A nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, mansissent ungue nobiscum. Corvi verò de torrentibus veniunt, cum praedicatorum veri ad defensionem sanctae Ecclesiae,

App. 6.

Dan. 7.

18.

Hebr. 11.

2. Cor. 5.

Philip. 1.

ibid.

Ps. 119. b

Ps. 41. a

Prov. 30. c

1. Ioan.

2. c

à sacrorum librorum fluentis procedunt. Qui etiam A
rectè corvi vocati sunt: quia nequaquam de iusti-
tiae luce superbiunt, sed per humilitatis gratiam,
peccatorum in se nigredinem consentunt. Unde
etiam ab electorum Ecclesia dicitur: *Nigra sum,*
Cant. 1. *sed formosa.* Et Joannes ait: *Si dixerimus, quia pec-*
1. Joann. 1. *catorum non habemus, nos ipsos seducimus.* Qui videli-
cet corvi subsannantis oculum effodiunt: quia pra-
* al. per. vicaciù vorum ac * pertinacium hominum intentionem
vincunt. Ex hoc itaque testimonio, si hinc quoque
torrens praedicationis debet intelligi, [*lapidem caligi-*
nis, & *umbrae mortis dividit torrens à populo pere-*
grinante:] quia Sanctorum praedicationis obduratas
mentes reproborum deserit, & ad pia humilium se
corda convertit. Unde adhuc subditur: [*Eos quos*
19. *oblitus est pes egentis hominis, & invios.*] Quis hoc
loco alius accipitur egens homo, nisi ille de quo per
2. Cor. 8. Paulum dicitur: *Qui propter nos egenus factus est,*
b *cum dives esset?* Cujus videlicet egentis hominis pes
sancti praedicatoris fuerunt, per quorum pra-
sentiam gentilitatem circumiens, mundum perambu-
lavit universum. De quibus per Prophetam dicitur:
Et in ambulabo in eis. An pes ejus non erat,
qui tentus in compedibus dicebat: *Pro quo legatione*
Ephes. 6. *fungor in catena?* Sed eorum, qui umbrae mortis &
lapis caliginis extiterunt, pes hominis egentis obli-
tus est: quia in ipso initio nascentis Ecclesiae, dum
sancti Apostoli calorum regnum Judaeae praedicare
voluissent, videntes quod eis nihil omnino profice-
rent, ad praedicandum gentibus defluerunt, sicut
127. 13. g ipsi in suis actibus dicunt: *Vobis oportebat primum*
loqui verbum Dei; sed quoniam repelliis illud, &
indignos vos judicatis aeterna vita, ecce convertimur
ad gentes. De quibus & per Psalmistam dicitur:
Ps. 45. a *Transferentur montes in cor maris: quia repulsi à*
Judaea Apostoli, in hoc gentilitatis salum translati
sunt. Qui sunt ergo, qui immensa duritia pro ob-
scure caritatis cordis, quasi quidam lapis caliginis, &
umbrae mortis à peregrinante sanctorum populo di-
viduntur, nisi hi, quos pes egentis hominis est
oblitus, id est, quos praedicatoris Domini, vide-
licet per humilitatem pauperis, pro superbiae suae
tumore reliquerunt; eorumque omnino obliti sunt,
dum praedicationis suae semina ad solam fructifica-
tionem gentium transfulerunt? Quos rectè quoque
& invios vocat: quia dum in infidelitate sua ob-
durati sunt, verbis vitae ad cor viam praebere no-
luerunt. Sed Judaea haec, quae sic obduravit, vel
qualis dudum fuerit, vel quid post pertulerit, au-
diamus. Sequitur: [*Terra de qua oriebatur panis,*
in loco suo igne subversa est.] Panem Judaea dare
consueverat, quae legis verba proferebat. Quam
videlicet legem, quia intelligere jam reprobi atque
explanare non poterant, propheta Hieremias in
lamentis deplorat, dicens: *Parvuli petierunt pa-*
Thren. 4. *nem, & qui frangeret eis non erat.* Sed haec terra
in loco suo igne subversa est: quia fidelium signa
conspiciens, invidiae se face concremavit. Quia
enim semper invidia de superbia nasci solet, in loco
suo igne perit, quae idcirco arsit invidia, quia su-
perbiam non reliquit. Terra ergo quae prius panem
habuit, post igne subversa est: quoniam synagoga,
quae mandata Dei per legem protulit, nascentem
Ecclesiam persequens, invidiae se igne consumpsit.
An non amulationis suae facibus ardebat, cum Re-
demptoris nostri signa conspicens, per quosdam
suos diceret: *Quid facimus, quia hic homo multa si-*
Joan. 11. *gna facit? vel certe, Videtis quia nihil proficimus,*
ecce totus mundus post eum vadit. Videbant unde
converti debuerant, atque exinde perveriores fie-
bant. Quarebant extinguere, quem cernebant
mortuos vivificare. In ore tenebant legem, sed le-
gis persequerantur auctorem. [*Terra ergo de qua*
oriebatur panis, in loco suo igne subversa est.]
S. Greg. Tom. I.

quia Judaea in semetipsa & prius habuit legem quae
reficeret, & post invidiam quae concremaret. De
cujus adhuc descriptione subjungitur: [*Locus sap-*
phiri lapides ejus, & gleba illius aurum.] Auget
reatum culpae sequentis, praeconium gloriae praee-
dentis. Nam uniuscujusque casus tanto majoris est
crimini, quanto priusquam caderet, majoris po-
tuit esse virtutis. Dicitur ergo de Judaea, dicitur
quid fuerit, & praecedentium magnitudo virtutum,
crescat ad cumulum sequentium delictorum. [*Lo-*
cus sapphiri lapides ejus, & gleba illius aurum.]
Quid enim hoc loco per lapides, nisi sanctorum ac
20. fortium mentes accipimus? In Scriptura etenim sa-
cra aliquando lapides in malo, aliquando vero in
bono accipi solent. Nam cum lapis pro insensibili-
tate ponitur, dura per lapides corda signantur. Un-
de & per Joannem dicitur: *Potens est Deus de la-*
Mat. 3. *pidibus istis suscitare filios Abrahae.* Qui videlicet
nomine lapidum corda gentilium designat, dura
tunc atque insensibilia per infidelitatem. Et per
Prophetam Dominus pollicetur, dicens: *Auferam*
Ezech. 11. d *cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor*
carneum. Rursum per lapides, mentes fortium de-
signari solent. Unde & per Petrum sanctis dicitur:
Et vos tanquam lapides vivi superaedificamini do-
1. Pet. 2. *mus spirituales.* Et per Prophetam Dominus venien-
ti Ecclesiae pollicetur, dicens: *Ecce ego sternam per*
Esa. 54. *orainem lapides tuos, & fundabo te in sapphiris,*
& ponam iaspidem propugnacula tua, & portas
tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos
in lapides desiderabiles, universos filios tuos doctos
à Domino. Stravit namque in illa per ordinem la-
pides: quia in ea sanctas animas meritorum diver-
sitate distinxit. Fundavit eam in sapphiris, qui sci-
licet lapides, coloris aerei in se similitudinem te-
nent: quia robur Ecclesiae in animabus caelestia ap-
petentibus solidatur. Et quoniam iaspis viridis est
coloris, iaspidem propugnacula ejus posuit; quia
illi contra adversarios pro sanctae Ecclesiae defension-
e objecti sunt, qui internis desideris videntes,
nulla temporis reproba ariditate marcescunt. Por-
tas vero ejus posuit in lapides sculptos. Hi quippe
portae sunt Ecclesiae, per quorum vitam atque do-
ctrinam intrat in eam multitudo credentium. Qui
pro eo etiam quod magnis operibus pollent, & id
quod loquentes asserunt, viventes ostendunt, non
puri, sed sculpti lapides esse memorantur. In quo-
rum enim vita recta operatio cernitur, quasi in eis-
dem ipsis exprimitur quod egerunt. Ubi omnem
quoque Sanctorum numerum generali collectione
concludens, subdidit: *Omnes terminos tuos in la-*
Ibid. *pides desiderabiles.* Et tamquam si audientes ista,
peteremus ut hos lapides quos diceret, indicaret,
adjunxit: *Universos filios tuos doctos à Domino.*
Quia igitur de Judaea numquam sanctae animae,
quae caelestem vitam ducerent, defuerunt, dicitur:
[*Locus sapphiri lapides ejus.*] Et quia magna vitae
ac sapientiae claritate per fidem fultit, adjungitur:
[*Et gleba illius aurum.*] Quid per glebas, nisi colle-
ctiones singulorum ordinum, ac multitudines de-
signantur? Glebae autem ex humore & pulvere
E constringuntur. Omnes ergo qui rore gratiae infusi,
ex moris debito se pulverem esse veraci cognitione
confessi sunt, dum vitae virtute clarescerent, quasi
aureae in illa glebae jacuerunt. Glebas haec terra
habuit in prophetis, glebas in doctoribus, glebas
in patribus antiquis, qui magna se infusione gratiae
in professionis & operis unanimitate tenuerunt.
Dicat ergo: [*Et gleba illius aurum.*] quia in ea
multitudo spiritualium tanto majori virtute claruit,
quanto se in Deum ac proximum majori unanimi-
tate constrinxit. Sed hoc aurum, perfidia est post-
modum tenebris obscuratum. Cujus profectò ni-
gredinem Hieremias propheta intruens deplorat,
L

Thren.
4. 4

dicens: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus?* Aurum namque obscuratum est quia in eis antiquus ille fidei atque innocentiae splendor, irruente perfidia, malitiae se nocte fuscavit. Quia igitur quid fuit, audivimus: [*locus scilicet sapphiri lapides ejus, & gleba illius aurum.*] nunc jam dilectus ille Deo populus, cur tanta haec bona perdidit, audiamus. Sequitur: [*Semitam ignoravit avis, nec intuius est oculos vulturis.*] Quis hoc loco avis nomine, nisi ille signatur, qui corpus carneum quod assumpsit, ascendendo ad aethera libravit? Qui apte quoque etiam vulturis appellatione exprimitur. Vultur quippe dum volat, si jacens cadaver conspicit, ad eum se cadaveris deponit: & plerumque sic in morte capitur, dum ad mortuum animal de summis venit. Recte ergo mediator Dei & hominum, Redemptor noster vulturis appellatione signatur, qui manens in altitudine divinitatis suae, quasi quodam volatu sublimi cadaver mortalitatis nostrae conspexit in infimis, & se de caelestibus ad ima submisit. Fieri quippe propter nos homo dignatus est, & dum mortuum animal petiit, mortem apud nos, qui apud se erat immortalis, invenit. Sed hujus vulturis oculus fuit ipsa intentio nostrae resurrectionis: quia ipse ad tri-dum mortuus, ab aeterna nos morte liberavit. Ille ergo perfidus Judaeae populus mortalem vidit; sed quomodo morte sua nostram mortem destrueret, minimè attendit. Conspexit quidem vulturum, sed oculos vulturis non aspexit. Qui dum humilitatis ejus vias, quibus nos ad alta sublevavit, considerare noluit, semitam avis ignoravit. Neque enim pensare studuit, quòd ejus nos humilitas levaret ad caelestia: & mortis ejus intentio reformaret ad vitam. [*Semitam igitur ignoravit avis, nec intuius est oculos vulturis.*] quia etiam vidit eum quem in morte tenuit, videre noluit quanta vitam nostram gloria de ejus morte sequeretur. Unde & ad crudelitatem quoque persecutionis exarsit, verba vitae recipere renuit: praedicatores regni caelorum prohibendo, seviendo, feriando repulit. Qui scilicet repulsi Judaeam ad quam missi fuerant deferentes, in gentilitatis collectionem dispersi sunt. Unde adhuc subditur:

Quod Apostolis, & successoribus eorum, quasi Ecclesiasticis negotiatoribus a Judaea repulsi, ad gentes, quasi silices duros, manus praedicationis conversa est.

CAPUT XX.

Non calcaverunt eam filij institorum, nec pertransiit per eam leana. In cunctis Latinis codicibus institores positos reperimus, in Graecis vero negotiatores invenimus. Ex qua re colligi valet, quòd hoc in loco pro negotiatoribus institores, scriptores ignorando posuerunt. Institores enim negotiatores dicimus, pro eo quòd exercendo operi insistant. Sed uterque sermo licet in voce dissonet, in intellectu non discrepat: quia omnes qui fidelium mores instituunt, spiritale negotium gerunt; ut cum praedicationem suis auditoribus praebent, ab eis fidem & opera recta percipiunt, sicut de sancta Ecclesia scriptum est: *Sindonem fecit, & vendidit*: de qua & paulò post illic dicitur: *Vidit quòd bona est negociatio ejus.* Qui hoc loco institores, nisi Prophetæ sancti vocati sunt, qui synagogae mores ad fidem instituere curaverunt prophetando? Quorum nimirum filij, sancti Apostoli nuncupantur; qui ut Deum hominem crederent, ad eandem fidem ex eorum sunt praedicatione generati. De quibus Ecclesiae per Psalmistam dicitur: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram.* Sed quia repulsi Apostoli à synagogae finibus sunt egressi, rectè nunc dicitur: [*Non*

Prv.
31. e
Ibid.

Ps. 44. d

calcaverunt eam filij institorum.] Calcarent quippe eam institorum filij, si praedicatores sancti ejusdem synagogae vitia calce virtutis premerent. Si autem institores eosdem sanctae Ecclesiae praedicatores accipimus: institorum filios, pastores & doctores, qui Apostolorum vitam secuti sunt, nil obstat intelligi. Qui synagogam minimè calcaverunt: quia dum eorum patres, id est, Apostoli ab illa repulsi sunt, ipsi quoque ab ejus vocatione cessaverunt. Per quam videlicet synagogam leana non pertransiit: quia sancta Ecclesia collectioni gentium dedita, nequaquam sese ad illum Judaeae populum diutius occupavit. Rectè autem Ecclesia leana nuncupatur: quia malè viventes in vitiis, ore sanctae praedicationis interfecit. Unde & ipsi primo pastori quasi hujus leanae ori dicitur: *Macta & manduca.* Quod mactatur quippe, à vita occiditur: id vero quòd comeditur, in comedentis corpore commutatur. Macta ergo & manduca, dicitur, id est, à peccato eos in quo vivunt interfice, & à seipsis illos in tua membra converte. Et quia haec Ecclesia corpus est Domini; ipse etiam Dominus Jacob voce leo vocatur ex se, leana vocatur ex corpore, dum ei sub Judaeae specie dicitur: *Ad praedam filij ascendi, requiescens accubivisti ut leo, & quasi leana quis suscitabit eum?* Haec igitur leana nequaquam dicitur: quia per Judaeam transiit, sed non pertransiit. Apostolis namque praedicantibus prius ex illa tria millia, postmodum quinque millia crederunt. Ecclesia itaque per synagogam transiit, sed non pertransiit: quia ex illa ad fidem paucos rapuit, sed tamen illum infidelem populum à perfidia funditus non extinxit. Sed, quòd saepe jam diximus, repulsa ab infidelitate Judaeorum, deflexit ad vocationem gentium. Unde adhuc de eadem leana dicitur: [*Ad silicem extendit manum suam, subvertit à radicibus montes.*] Manum quippe ad silicem extendit, quia ad duritiam gentium suae brachium praedicationis misit. Unde & idem beatus Job passionis suae historiam praesciens gentibus innoscendam, dicit: *Scribantur haec stylo ferreo in plumbi lamina, vel celte sculptantur in silice.* Quid verò hoc in loco montes, nisi hujus saeculi potentes accipimus, qui pro terrena substantia in altum tument? De quibus Psalmista ait: *Tange montes, & fumigabunt.* Sed montes à radicibus sunt everfi, quia praedicantem sancta Ecclesia, summæ hujus saeculi potestates in adoratum omnipotentis Dei ab intima cogitatione ceciderunt. Radices enim montium, cogitationes sunt intimae superborum. Et à radicibus montes cadunt, quia ad colendum Deum, potestates saeculi ab imis cogitationibus prosternuntur. Rectè etenim per radicem cogitatio occulta signatur: quia per hoc quòd intus non cernitur, erumpit quòd videatur foris. Unde & in bonam partem per Prophetam dicitur: *Emittet id quòd salvatum fuerit de domo In-dae, & quòd reliquum est, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum.* Ac si aperte diceretur: In imis cogitatio nascitur, ut in summis retributio reddatur, dicat ergo: [*Ad silicem extendit manum suam, subvertit à radicibus montes.*] quia dum duritiam gentium sancta praedicatione petiit, superborum altitudinem funditus stravit. Quia verò eos, quos à cogitationibus terrenis evacuat, donis caelestibus replet, & quos infimis curis exhaurit, supernis rigat fluentis, mox subditur: [*In petris rivis excidit.*] Id est, in duris gentium cordibus fluvios praedicationis aperuit, sicut per Prophetam quoque de irriganda dicitur ariditate gentium: *Posuit desertum in stagnum aquarum, & terram sine aqua in exitu aquarum.* Arque in Evangelio promittit Dominus, dicens: *Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina aquae vivae de ventre ejus fluent.* Quòd promissum tunc audivimus, etiam nunc completum videmus. Ecce enim in sanctis praedicatoribus, & non ex Judaeae progenitis,

221

AA. 10. 6

Gen. 49.

Job. 9. 6

Ps. 143. b

Es. 37. f

Ps. 108. d

Joan. 7. f

per cunctam Ecclesiam toto orbe diffusam, fluentia A
 cælestium mandatorum ubertim manant ore genti-
 lium. Quia enim in petris rivos aperuit, ex duris
 quoque cordibus fluvius sanctæ prædicationis ema-
 navit. Sequitur: [Et omne pretiosum vidit oculus
 ejus.] Sciendum magnopere est, quia tantò unaqua-
 que anima fit pretiosior ante oculos Dei, quantò præ
 amore veritatis despectior fuerit ante oculos suos.
 Hinc ad Saül dicitur: *Nonne cum parvulus esses in
 oculis meis, caput te constitui in iribus Israel?*
 Ac si aperte diceret: Magnus mihi fuisti, quia des-
 pectus tibi: sed nunc quia magnus tibi es, factus es
 despectus mihi. Unde & per Prophetam dicitur:
*Via qui sapientes essis in oculis vestris, & coram vo-
 bismetipsis prudentes.* Tantò ergo fit quisque vilior
 Deo, quantò pretiosior sibi: tantò pretiosior Deo,
 quantò propter eum vilior sibi: quia humilia respi-
 cit, & alta à longe cognoscit. [Omne itaque pretio-
 sum vidit oculus ejus.] In Scriptura sacra videre
 Dei, aliquando pro eligere ponitur, sicut in Evan-
 gelio scriptum est: *Cum esses sub sicu, vidi te: id est,
 positum te sub umbra legis, elegi.* Vidit ergo pre-
 tiosum: quia humilia elegit: *Infirma enim mundi ele-
 git Deus, ut confunderet fortia.* Vidit pretiosum,
 cum humanam animam de se abjecta sapientem,
 gratiæ suæ illustratione respexit. De qua videlicet
 anima per Prophetam dicitur: *Si separaveris pretio-
 sum à vili, quasi os mecum eris.* Vilis quippe Deo est
 mundus præfens, pretiosa verò ei est anima huma-
 na. Qui ergo pretiosum à vili separat, quasi os Do-
 mini vocatur: quia per eum Deus verba sua exerit,
 qui ab amore præfentis sæculi loquendo quæ potest,
 humanam animam evellit. Et quia novi Testamen-
 ti doctores ad hoc usque perducti sunt, ut occultas
 quoque allegoriarum caligines in veteri Testamen-
 to rimentur, rectè subditur.

Quod populus Christianus, in suis legis & Prophe-
 tarum revelante Christo, scrutatus sit profundos in-
 tellectus, & produxerit in lucem, qua Moyses ve-
 lara facie absconderat.

CAPUT XXI.

Profunda quoque fluviorum scrutatus est, & abs-
 condita produxit in lucem. Quid namque hic
 aliud flumina, nisi antiquorum patrum dicta nun-
 cupantur? Quis enim pensare sufficiat, quam ve-
 hemens fluvius, dum legem conderet, ex pectore
 Moyfi erupit? quam vehemens fluvius ex David
 corde defluxit? quanta à Salomonis ore, atque om-
 nium Prophetarum, fluminum fluentia manarunt?
 Sed horum fluminum Judæa speciem tenuit, dum
 litteræ superficiem servans, eorum profunda nesci-
 vit. Nos verò, qui veniente Domino in eis interna
 spiritalia querimus, eorum profunda rimamur.
 Quod ipse Dominus facere dicitur, quia id nos age-
 re ipso donante prævalemus. Per nos ergo, qui non
 litteram quæ occidit, sed spiritum qui vivificat, se-
 quimur; profunda fluviorum Dominus scrutatur,
 & abscondita in lucem producit: quia dicta legis,
 quæ caliginosa nimis historia obscurat, nunc expofi-
 tio spiritalis illuminat. Unde & loquens in parabolis
 per Evangelium Veritas discipulis præcepit, di-
 cens: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine:
 & quod in aure auditis, predicate super tecta.* Aperte
 namque dicta exponentium, fecerunt nobis esse
 jam conspicuas sententias antiquorum patrum. Unde
 Esaias propheta plana sanctæ Ecclesiæ expositionis
 verba conspiciens, & non allegoriarum tenebris
 obscura, exclamavit dicens: *Locus fluviorum rivi
 latissimi, & patentes.* Testamenti enim veteris dic-
 ta, quasi angusti & clausi rivi fuerant, qui immen-
 sas scientiæ sententias collectione obscurissima
 constringebant. At contrà doctrina sanctæ Ecclesiæ
 S. Greg. Tom. I.

rivi & lati & patentes sunt: quia ejus dicta & in-
 venientibus multa sunt, & quærentibus plana. Ait
 ergo: [Profunda fluviorum scrutatus est, & abscon-
 dita produxit in lucem.] quia dum suis expofitoribus
 intelligentiæ spiritum infudit, antiquas prophetan-
 tium obscuritates aperit. Et hoc jam sancta Ec-
 clesia per spiritum agnoscit; quod synagoga prius
 per litteram intelligere omnino non valuit. Unde
 & Moyses cum populo loqueretur, faciem velabat: *Exod.
 ut videlicet designaret, quod ille Judæorum popu-
 lus legis verba cognosceret, sed ejusdem claritatem
 legis omnimodo non videret.* Unde rectè & per
 Paulum dicitur: *Vsque in hodiernum enim diem cum
 legitur Moyses, velamen est positum super cor eorum.*
 Sed quia dicta Dei nullatenus sine ejus sapientia pe-
 netrantur: nisi enim qui spiritum ejus acceperit, ejus
 nullo modo verba cognoscit; sanctus vir de inve-
 stiganda eadem Dei sapientia verba subjungit, di-
 cens:

Quod nihil Deo digne recompensari potest, cuius gra-
 tia est, quod inventus à nobis, & quod
 passus est pro nobis.

CAPUT XXII.

Sapientia verò ubi invenitur, & quis est locus in-
 telligentia? Nescit homo pretium ejus, nec inven-
 iuntur in terra suaviter viventium. Abyssus dicit,
 Non est in me: & mare loquitur, Non est mecum.
 Non dabitur aurum obryzum pro ea, nec appendetur
 argentum in commutatione ejus. Notandum prius
 est, quod duo sibi proposuit, & duo subdit respon-
 dendo. Ad id namque quod superius dixit: [Sapientia
 verò ubi invenitur, & quis est locus intelli-
 gentia?] isto versu respondit: [Abyssus dicit, Non
 est in me: & mare loquitur, Non est mecum.] Ad id
 verò quod dixerat: [Nescit homo pretium ejus, nec
 invenitur in terra suaviter viventium:] inferiorem
 versum reddidit, dicens: [Non dabitur aurum obry-
 zum pro ea, nec appendetur argentum in commuta-
 tione ejus.] Ad utraque ergo respondit, sed augendo
 quod objecerat, non solvendo. Cum sapientiæ
 namque locum quæreret, ac deinde inferius respon-
 deret; [Abyssus dicit, Non est in me:] non ubi es-
 set, sed ubi non esset, indicavit. Rursum cum ab
 homine ejus pretium diceret ignorari, atque ad hoc
 inferius redderet: [Non dabitur aurum obryzum
 pro ea,] non quid esset ejus pretium, sed quid non
 esset, ostendit. Cunctis autem liquet, quod neque
 hæc humana sapientia vel teneri loco, vel emi divi-
 tius potest. Sed vir sanctus mysticis sensibus plenus,
 ad alia nos intelligenda transmittit, ut non crea-
 tam, sed creatam sapientiam requiramus. Nam
 nisi in verbis istis allegoriarum secreta rimemur, ea
 utique quæ sequuntur, omnino sunt digna despectu,
 si ex sola historica narratione pensentur. Paulò post
 namque dicit: [Non adequabitur ei aurum vel vi-
 trum.] Et cum, sicut novimus, vitrum longè at-
 que dissimiliter auro sit vilius, cur post auri nomen,
 metalli utique pretiosi, pro immensa laude vitrum
 quoque dixit sapientiæ non aquiri? Ipsa ergo litte-
 ræ difficultate compellimur, ut ad sententias ho-
 rum verborum mysticas vigilemus. Vir itaque san-
 ctus quam sapientiam contemplantur, nisi eam de
 qua Paulus Apostolus dicit: *Christum Dei virtutem,
 & Dei sapientiam?* De qua per Salomonem scrip-
 tum est: *Sapientia edificavit sibi domum:* & de qua
 Psalmita ait: *Omnia in sapientia fecisti.* Hujus ni-
 mirum sapientiæ homo pretium nescit, quia nihil
 dignum estimatione illius invenit. Non autem hoc
 sapientiæ pretium, & esse dicitur, & nesciri; sed
 idcirco nesciri, quia deest: eo scilicet loquendi ge-
 nere, quo in angustiis quisque deprehensus, cum
 remedium subventionis non invenit, fateri solet,
 L i j

quia quid faciat, nescit. Hujus ergo sapientiae pretium nescire, est digni operis meritum, quo illum percipiat, non invenire. Ad hoc namque pretium damus, ut ejus vice rem quam appetimus, possidere debeamus. Quid autem nos dedimus, ut hanc sapientiam, quae Christus est, percipere mereremur? **Rom. 11.** Gratiâ quippe redempti sumus. Illa namque sola opera malè vivendo dedimus, quibus si iusta retributio servaretur, non Christus, sed supplicia redderentur. Sed aliud homo per iustitiam meruit, aliud per gratiam accepit. Testatur Paulus, priusquam mens illius semen gratitae veritatis acciperet, quibus sentibus premebatur erroris: *Qui prius, inquit, fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.* Testatur pro qualibus **Rom. 5, b** Christus mori dignatus est: *Cum adhuc, inquit, peccatores essemus secundum tempus Christus pro impiis mortuus est.* Qui ergo veniente sapientia impij inventi sumus, quid boni operis dedimus, quo accipere eandem sapientiam mereremur? Hujus itaque sapientiae homo pretium nescit: quia quisquis à brutis animalibus rationis intellectu discretus est, quoniam quod suis meritis non sit salvatus, intelligit, nihil se dedisse boni operis ut ad fidem veniret, agnoscit. Quasi enim ad percipiendam sapientiam pretium dare, est cognoscendum Deum actionis suae mercede praevinire. Non esse hujus sapientiae pretium cognoverat, qui dicebat: *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Hinc iterum scriptum est: **Ephes. 2.** *Gratia salvi facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est: non ex operibus, ut ne quis gloriatur.* Hinc de semetipso iterum loquitur, dicens: *Gratia Dei sum id quod sum.* Ex cuius nimirum aspiratione gratiae, quia virtutum opera protinus in corde generantur, ut ex libero quoque arbitrio subsequatur actio, cui post hanc vitam retributio aeterna respondeat, illico adjecit: *Et gratia ejus in me vacua non fuit.* Sed sunt nonnulli, qui salvos se suis viribus exultant, suisque praecedentibus meritis redemptos se esse gloriantur. Quorum professio assertio invenitur sibi metipsis contraria: quia dum & innocentem se asserunt, & redemptos, hoc ipsum in se redemptionis nomen evacuant. Omnis namque qui redimitur, ex aliqua proculdubio captivitate liberatur. Unde ergo quilibet iste redemptus est, si prius non fuit sub culpa captivus? Liqueat itaque quia multum despicit quisquis haec sapit. Hominis quippe meritum superna gratia non ut veniat, invenit: sed postquam venerit, facit: atque & ad indignam mentem veniens Deus, dignam sibi exhibet veniendo; & facit in ea meritum quod remuneret, qui hoc solum invenerat, quod puniret.

Quod latro in cruce subita repletus gratia, habuit fidem, spem, & charitatem.

CAPUT XXIII.

LIBET inter haec mentis oculos ad illum latro-nem reducere, qui de fauce ascendit crucem, de cruce paradisum. Intueamur qualis ad patibulum venerit, & à patibulo qualis abscessit. Venit reus fraterno sanguine, venit cruentus, sed internam gratiam est mutatus in cruce: & ille qui mortem fratri intulit, morientis Domini vitam praedicavit, dicens: *Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum.* In cruce clavi manus ejus pedesque ligaverant, nihilque in eo à poenis liberum nisi cor & lingua remanserant. Inspirante Deo totum illi obrulit, quod in se liberum invenit, ut juxta hoc quod scriptum est: *Corde crederet ad iustitiam, ore confiteretur ad salutem.* In corde autem fidelium tres summopere manere virtutes testatur Apostolus, dicens: *Nunc autem manent fides, spes, charitas. Quas cunctas*

A subita repletus gratia & accepit latro, & servavit in cruce. Fidem namque habuit, qui regnaturum Dominum credidit, quem secum pariter morientem vidit; spem habuit qui regni ejus aditum postulavit, dicens: *Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum.* Charitatem quoque in morte sua vivaciter tenuit, qui fratrem & collatorem pro simili scelere morientem, & de iniquitate sua arguit, & ei vitam quam non cognoverat, praedicavit, dicens: *Neque tu times Deum, qui in eadem es damnatione: & nos quidem iuste; nam digna factis recipimus; hic vero nihil mali gessit.* Ille qui talis ad crucem venit ex culpa, ecce qualis à cruce recedit ex gratia. Confitebatur Dominum, quem videbat secum humana infirmitate morientem, quando negabant Apostoli eum, quem miracula videbant divina virtute facientem. Sed hi qui salvari hominem propriis viribus adstruunt, eandem confessionem hominis ab ipsius esse hominis virtute suspiciunt. Quod si ita esset, in Dei laude Psalmista non diceret: *Confesso & magnificentia opus ejus.* Ab eo itaque accipimus recta confiteri, à quo nobis & magna dantur operari. Quia ergo nil boni operis dedimus, quo hanc sapientiam percipere mereremur, dicatur rectè: *[Nescit homo pretium ejus.]* quoniam quisquis jam ratione utitur, tantò altius sub hujus sapientiae intellectu se despicit, quantò ejusdem sapientiae verius interna cognoscit, ut indignum se ad hanc pervenisse videat, per quam gratuito agitur, ut dignus fiat. De qua bene mox subditur:

Quod qui hujus mundi suavitatibus se exponunt, & inter blandimenta voluptatum versantur, ab intellectu sapientiae & cognitione divina penitus alieni sunt.

CAPUT XXIV.

Nec invenitur in terra suaviter viventium. Quod hoc in loco terrae signatur nomine, nisi anima humana? De qua Psalmista dicit: *Anima mea sicut terra sine aqua tibi.* Haec autem sapientia inveniri in terra suaviter viventium non valet: quia quisquis adhuc hujus vitae voluptatibus pascitur, ab aeternae sapientiae intellectu separatur. Nam si verè saperet, expulsus ab internis gaudiis, de ea in quam cecidit, exilij sui caecitate lugeret. Hinc namque per Salomonem dicitur: *Qui apponit scientiam, apponit dolorem; quia quanto plus homo ceperit scire, quid perdidit, tanto plus lugere incipit corruptionis suae sententiam quam invenit.* Considerat namque unde quò lapsus est: quò à paradisi gaudiis ad arumnas vitae praesentis; ab Angelorum societatis venit ad curas necessitatum; pensat in quot jam periculis jacet, qui prius sine periculo stare contempserat; luget exilium, quod damnatus patitur; & suspirat ad caelestis gloriae statum, quo perfui securus posset, si peccare noluisset. Quod bene Psalmista considerans, ait: *Ego dixi in pavore meo, Projectus sum à vultu oculorum tuorum.* Contemplatus quippe interna gaudia visionis Dei, & socialem frequentiam Angelorum persistentium, reduxit oculos ad ima, vidit quò jaceret, qui ad hoc conditus fuerat, ut in caelestibus stare potuisset: pensavit ubi esset, & quo deesset, ingemuit: projectumque se à vultu oculorum Dei doluit, quia in comparatione lucis intimae, graviorensenserat exilij sui tenebras, quas tolerabat. Hinc est quò ad animum suum ex praesenti vita nullius gratiae consolationem admittit, dicens: *Negavi consolari animam meam.* Nam plerumque hujus saeculi divites solent mentis à dio affecti, bona temporaliter accepta conspiciere, & tristitiam delinire. Cum enim mœrore quodam se tangi sentiunt, equos aspiciunt, auri argenteque sui vascula contemplantur, praedia circumveniunt.

Cumque per hæc temporalia oculos libenter trahunt, obortum animæ merorem vincunt. Unde Luc. 6. dicitur & in Evangelio Veritas dicit: *Va vobis divitiis, qui hic habetis consolationem vestram.* Sed sanctus vir qui hoc luget, quia ab æternis gaudiis cecidit, consolationem de temporalibus non admittit, dicens: *Negavi consolari animam meam.* Ac si aperte dicat: Qui de temporalium amissione non lugeo, de temporalium abundantia consolari nequaquam possum. Cui tamquam si nos audientes ista diceremus: Quid igitur quæris, qui consolati in his quæ mundi sunt, renuis: illico adjecit: *Memor fui Dei, & delectatus sum.* Ac si aperte dicat: Terrenarum rerum me nec abundantia refocet, auctoris autem mei quem adhuc videre non valeo, vel sola memoria delectat. Hæc est igitur amaritudo sapientium: quia dum spe in alta erecti sunt, nullis hic gaudiis animum sternunt. Hinc enim scriptum Eccl. 7. est: *Cor sapientium ubi tristitia est; & cor stultorum ubi letitia.* Hinc Jacobus dicit: *Miseri estote, & lugete, & plorate, & risus vester in luctum convertatur, & gaudium in merorem.* Hinc per semetipsum Matt. 5. Veritas attestatur, dicens: *Beati qui lugent nunc, quoniam ipsi consolabuntur.* Inveniri ergo sapientia in eorum terra non potest, qui suaviter vivunt: quia tantò verius stulti sunt, quantò majora perdescentes, in minimis latentur. Hinc Petrus eandem pravorum stultitiam reprehendit, dicens: *Voluptatem existimantes dici delicias, coinquinationis & maculae.* Hinc Salomon ait: *Risum deputavi errorem, & gaudium dixi, Quid frustra deciperis?* Dicat itaque vir sanctus de sapientia: *[Nec invenitur in terra suaviter viventium:]* quia nimirum, qui in hoc mundo suaviter vivunt, ita adhuc stulti sunt, ut hoc ipsum quoque nesciant, unde ceciderunt. Sequitur.

Quid filij hujus sæculi dum carnaliter sapientes esse appetunt, Deum in se esse nequaquam ostendunt: quia duplicium & fictorum corda quasi abyssus sunt, & anexas & inquietas animas Spiritus sanctus minime inhabitat.

CAPUT XXV.

Abyssus dicit, *[Non est in me.]* Quid hoc loco abyssum, nisi corda hominum vocat: quæ & perlapsum fluida, & per duplicitatis sunt caliginem tenebrosa. Quæ nimirum abyssus non esse in se hanc sapientiam proficitur: quia iniqua mens dum esse sapiens carnaliter appetit, stultam se ad spiritalia ostendit. Nam quia, teste Paulo, *sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum:* tantò quisque amplius intus stultus fit, quantò conatur exterius sapiens videri. De hac abyssu per Joannem dicitur: *Vidi Angelum descendentem de celo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua; & apprehendens draconem serpentem antiquum, qui est diabolus, & satanas, & ligavit eum per annos mille, & misit in abyssum, & clausit & signavit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni.* Millenario etenim numero non quantitatem temporis, sed universitatem, qua regnat Ecclesia, designavit. Antiquus autem serpens ligatus catenâ in abyssum mittitur: quia religatus à bonorum cordibus, apud reproborum mentes reclusus, eis atrocius dominatur. Qui paulò post quoque de puteo abyssi educi describitur: quia de iniquorum cordibus nunc occultè ferventibus, tunc accepta contra Ecclesiam potestate, in vim aperte persecutionis erumpit. Hæc itaque abyssus, in qua nunc diabolus servatur, ocellus, non esse in se sapientiam dicit, quia alienam se à vera sapientia iniquis operibus ostendit. Dum enim malitiam quisque regit in corde, ore autem blandimenta exhibet, dum cogitationes suas duplicitate obnubilat, dum

1. Cor. 3. d
Apoc. 20

A puritatis verba quasi fatuitatem devitat, dum vias simplicis innocentie declinat, quasi habere se abyssi Dei sapientiam recusat. Et quia huic mundo mentes deditæ, presentis vitæ curis & sollicitudinibus perturbantur, & ideo ejusdem sapientie tranquillitate perfrui nequaquam possunt, rectè subjungitur: *[Et mare loquitur, Non est mecum.]* Quid enim maris nomine, nisi secularium mentium amara inquietudo signatur? Quæ dum se vicissim inimicitis impetunt, quasi adversantes se undæ collidunt. Rectè etenim mare, vita secularium dicitur: quia dum procellosis actionum motibus concitatur, ab internæ sapientie quiete atque stabilitate disjungitur. Quo contrà bene per Prophetam dicitur: *Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum, & tremementem sermones meos?* A terrenis autem mentibus tantò longius spiritus fugit, quantò apud has quietem non invenit. Hinc est enim quoddam de quibusdam per Psalmistam dicitur: *Contritio & infelicitas in visceribus, & viam pacis non cognoverunt.* A qua nimirum contritione perturbationis nos Dominus revocat, dicens: *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam: tollite jugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris.* Quid enim in hac vita laboriosius, quàm terrenis desideriis æstuarè? aut quid hic quietius, quàm hujus sæculi nihil appetere? Hinc est quoddam Israëliticus populus custodiam sabbati accepit in munere: hinc econtra est Egyptus muscarum multitudo percussa. Populus namque qui Deum sequitur, accipit sabbatum, id est, requiem mentis: ut nullo in hac vita desideriorum carnalium appetitu fatigetur. Egyptus verò quæ hujus mundi speciem tenet, muscis percutitur. Musca enim nimis insolens & inquietum animal est. In qua quid aliud, quàm insolentes curæ desideriorum carnalium designantur? Unde aliàs dicitur: *Musca morientes perdunt suavitatem unguenti:* quia cogitationes superfluxæ, quæ assidue in animo carnalia cogitante & nascuntur & deficiunt, eam suavitatem qua unusquisque intrinsecus per spiritum unctus est, perdunt; quoniam integritate ejus perfrui non permittunt. Egyptus ergo muscis percutitur: quia eorum corda qui terrenam vitam diligunt, dum desideriorum suorum inquietudinibus feriuntur, turbis cogitationum carnalium ad ima depressa sunt, ut ad quietis intimæ desiderium non levantur. Unde cum mira ope pietatis ad cor veritas venit, prius ab eo cogitationum carnalium æstus ejicit, & post in eo virtutum dona disponit. Quod bene nobis sacra Evangelij historia innuit, in qua dum ad resuscitandam filiam principis invitatus Dominus duceretur, proinus additur: *Et cum ejecta esset turba, intravit, & tenuit manum ejus, & surrexit puella.* Foras ergo turba ejicitur, ut puella suscitetur: quia si non prius à secretioribus cordis expellitur importuna secularium multitudo curarum, anima quæ intrinsecus jacet mortua, non resurgit. Nam dum se per innumeras terrenorum desideriorum cogitationes spargit, ad considerationem sui sese nullatenus colligit. In his itaque inquietudinum fluctibus habitare sapientiam non posse cognoscens, ait: *[Et mare loquitur, Non est mecum.]* Nullus quippe eam plenè recipit, nisi qui ab omni se abstrahere actionum carnalium fluctuatione contendit. Unde & aliàs dicitur: *Sapientiam scribe in tempore otii, & qui minoratur actum, ipse percipiet eam.* Et rursum: *Vacate & videte, quoniam ego sum Deus.* Sed quid est, quod plerosque antiquorum patrum novimus hanc sapientiam & intrinsecus vivaciter tenuisse, & curas mundi extrinsecus solemniter ministrasse? An perceptione hujus sapientie Joseph privatum dicimus, qui famis tempore totius Egypti curas suscipiens,

1. Ioh. 6.6
Psal. 137
Mar. 11
Mat. 23
Eccl. 10
Exod. 8
Mar. 9
Eccl. 38
Psal. 45
Gen. 42

non solum Ægyptiis alimenta præbuit, sed vitam quoque exterorum aduentium, ministerij sui arte seruavit: An ab hac sapientia Daniel alienus exitit, qui à Chaldeorum rege in Babylonia princeps magistratum effectus, tantò majoribus curis occupatus est, quantò & sublimiori dignitate omnibus prælatus? Cum igitur constet, plerumque etiam bonos non terreno studio terrenis curis implicari; patenter agnoscimus, quia sic nonnumquam cives Hierusalem angarias solvunt Babyloniae, sicut sæpe cives Babyloniae impendunt angarias Hierusalem. Nam sunt nonnulli qui verbum vitæ pro sola sapientia ostentatione prædicant, elemosynarum opem pro appetitu vanæ gloriæ subministrant: Et quidem Hierusalem videntur esse quæ agunt, sed tamen Babyloniae cives sunt. Sic itaque aliquando contingit, ut qui solam caelestem patriam diligunt, terrenæ patriæ curis subjacere videantur. Quorum tamen ministerium à pravorum operibus plerumque in actu, nonnumquam verò ante supernum iudicem in sola cogitatione discernitur. Pleni quippe superna sapientia discernunt qualiter debeant & ad aliud vacare intrinsecus, & ad aliud extrinsecus occupari: ut si fortè occulta Dei ordinatione aliquid eis non appetentibus de hujus sæculi curis imponitur, cedant Deo quem diligunt: & præ amore ejus intrinsecus solam illius desiderent visionem, præ timore verò ejus impositam sibi extrinsecus humiliter explent actionem: ut & vacare Deo appetant ex gratia dilectionis, & rursus curas superimpositas ex conditione explent seruitutis. Cumque occupationes extrinsecus perstreperunt, intrinsecus in amore pacatissima quies tenetur; atque occupationem tumultus exterioris perstreperantis, dispensat interioris præsidens judex ratio, & tranquillo moderamine ea quæ circa se minùs sunt tranquilla, disponit. Sicut enim vigor mentis frændandus præest motibus carnis, sic sæpe superimpositos tumultus occupationis bene regit amor quietis: quia exteriores curæ si peruerso amore non appetuntur, non confuso, sed ordinato animo ministrare queunt. Sancti etenim viri nequaquam eas appetunt, sed occulto ordine sibi superimpositas gemunt: & quamvis illas per meliorem intentionem fugiant, tamen per subditam mentem portant. Quas quidem summopere, si liceat, vitare festinant: sed timentes occultas dispensationes Dei, tenent quod fugiunt, & exercent quod vitant. Intran enim ad cor suum, & ibi consulunt quid velit occulta voluntas Dei: sesequæ subditos debere esse summis ordinationibus cognoscentes: humiliant cervicem cordis jugo divinæ dispensationis. Quisquis verò talis est, quilibet tumultus versentur extrinsecus, nunquam ad ejus interiora perveniunt. Itaque agitur ut aliud intrinsecus voto, aliud extrinsecus teneatur officio; & hac sapientia non jam turbulenta atque confusa, sed tranquilla corda repleantur. Bene ergo de ea dicitur, quia *[abyssus dicit, Non est in me: & mare loquitur, Non est mecum]* Ac si apertè diceretur: Perturbate mentes secularium eo ipso clamant, quoniam à vera sapientia longè divise sunt, quò quietæ non sunt. Quia verò, hæc Dei sapientia manens cum Patre ante sæcula, incarnanda erat in fine sæculorum, ut ad redimendum genus humanum, non sanctos Angelos, non iustos homines mitteret, sed in manifestatione visionis per semetipsam veniret, rectè subjungitur.

Cur ad redimendum hominem non misit Deus Angelum, sed ipse venit.

CAPUT XXVI.

Non dabitur aurum obryzum pro ea. Qujd namque per aurum obryzum, nisi sancti Angeli

A designantur? Qui rectè & aurum vocantur, & obryzum: aurum, quia fulgent claritate justitiæ: obryzum, quia nullum habuerunt unquam contagium culpæ. Homines verò justi quamdiu in hac carne corruptibili mortaliter vivunt, aurum quidem esse possunt, obryzum omnino non possunt: quia corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Nam quamvis in hac vita ex magna justitiæ claritate resplendeant, nequaquam tamen ad purum peccatorum sordibus carent; Joanne Apostolo attestante, qui dicit: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, & veritas in nobis non est*: & affirmante Jacobo, qui adstruit, dicens: *In multis enim offendimus omnes*. Propheta etiam deprecante, qui ait: *Ne intres in iudicium cum servo tuo; quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*. Aurum ego obryzum illi nunciantur, qui in ea qua conditi sunt innocentia perdurantes, & fulgent claritate justitiæ, & nullis vel minimis maculantur sordibus culpæ. Sed quia pro hac sapientia nullus Angelorum redemptor humani generis mittendus fuit, ne quis spem in his, quos in adiutorium hominum sæpe apparuisse didicimus, Angelis poneret, dictum est: *[Non dabitur aurum obryzum pro ea.]* Ac si apertè diceretur: Per semetipsam sapientia manifestabitur, ut humanum genus à culpa redimatur. Nullus vice ejus Angelus mittitur: quia per creatorem necesse est ut creatura liberetur. Unde & in Evangelio Dominus dicit: *Si vos filius liberaverit, verè liberi eritis*. Sed vir sanctus, spiritu ejusdem sapientiæ repletus, quosdam in Judæa prævidit non esse defuturos, qui spem in legislatore ponerent, & suæ salutis auctorem Moysen putarent; sicut & cuidam sanato maledicentes dicunt: *Tu discipulus sis ejus, nos enim Moysi discipuli sumus*. Unde adhuc congruè subinfertur: *[Nec appendetur argentum in commutatione ejus.]* Quia enim argento sæpe eloquia divina designantur, possunt argenti vocabulo etiam ejusdem eloquij scriptores intelligi, quorum vita inter turbas hominum resplenduit luce virtutum. Sed quia lex peccata indicare potuit, non auferre: non quisquam veterum patrum, non legislator Moyses humani generis redemptor extitit. Argentum ergo in commutatione hujus sapientiæ non appenditur: quia quilibet sancti esse poterunt, in comparatione unigeniti Filij Dei nullius meriti fuisse pensantur: qui nisi hujus sapientiæ servos se cognoscerent, sancti nullatenus fuissent. Ad hoc quippe illi missi sunt, ut in cordibus hominum viam huic sapientiæ prædicando præpararent, neque ut pro ea, sed per eam subjectos populos regerent. Quia enim certum erat quòd per accessum temporum, deficientis sæculi languores excreferent, actum est ut æterna Dei sapientia in fine sæculorum per semetipsam veniret ad grandem hunc, & nimis infirmitatis ægrotum, id est, per totum mundum jacens languidum genus humanum: ut transmissis prius prædicatoribus, quasi quibusdam visitatoribus, tantò postmodum major fieret potentia medici, quantò magis morbus crevisset ægroti. Quia verò nullus vice ejus ad salvandos nos mittitur, dicatur rectè: *[Nec appendetur argentum in commutatione ejus.]* quoniam vita justorum prædicantium quantalibet sanctitatis luce polleat, adventum nobis supernæ sapientiæ per suam præsentiam non commutat. Sed fuere multi Gentilium, qui mundi hujus sapientum disciplinis dediti, ea quæ sunt inter homines honesta servarent, & salvandos servata honestate se crederent, nec jam mediatorem Dei & hominum quærerent, cum quasi sufficientem sibi philosophorum doctrinam tenerent. In quorum despectu mox subditur:

Quid sapientia huius seculi qua tincta est coloribus
rhetorum, Christo comparata nihil sit, & nulla phi-
losophia honestas ad salutem sine Christo proficiat.

CAPUT XXVII.

Non conferetur tinctis India coloribus.] Quid
enim per Indiam quæ nigrum populum mittit,
nisi hic mundus accipitur? in quo vita hominum
per culpam obscura generatur. Tincti autem colo-
res Indiae, sunt huius mundi sapientes; qui quam-
vis per infidelitatem, & plerumque per actionem
foedi sunt, ante humanos tamen oculos superdu-
ctæ honestatis colore fucantur. Sed coæterna Dei
sapientia tinctis Indiae coloribus non confertur:
quia quisquis hanc veraciter intelligit, ab his homi-
nibus quos mundus sapientes coluit, quam longè
distet, agnoscit. Ipsaque ejus mandatorum verba
ab huius mundi sapientibus differunt: qui dum
intendunt eloquentiæ, eorum dicta quasi pulchra
apparent specie, & fucatione tinctura: & cum vir-
tute rerum careant, aliud se esse quam sunt, verbo-
rum compositionibus, quasi superductis coloribus
mentiuntur. At contra, doctrina sapientiæ & præ-
dicatione pulchra est, & pura veritate conspicua;
nec aliud se per fallaciam præterdit exterius, &
aliud reservat interius; neque in dictis suis pulchra
videri appetit nitore sermonis, sed integritate veri-
tatis. In mandatis igitur suis Dei sapientia non
confertur tinctis Indiae coloribus: quia dum fucata
eloquentiæ ornamenta non habet, quasi vestis
sine tinctura placet. **Q**uam fucationem tincturæ
bene Paulus despexerat, cum dicebat: *Que & lo-
quimur non in doctis humana sapientia verbis, sed
in doctrina spiritus.* Malebat quippe hanc sapien-
tiam sola puritate veritatis ostendere, non autem
eloquij tinctione fucare. Sequitur: [*Nec lapidi
sardonycho pretiosissimo, vel sapphiro.*] Sardony-
chum, vel sapphirum lapides pretiosos esse quis ne-
sciat? Et dum multi alij pretiosi sint lapides, qui
longè istos æstimatione magnitudinis antecellant,
cur sapphirus vel sardonychus potissimum pretio-
sus nominatus est, cum uterque lapis iste alio-
rum lapidum comparatione vilissimus sit? nisi
ut eos lapides, qui pretiosi describuntur, dum
pretiosos non esse cognoscimus, in eorum intel-
ligentia aliud exquiramus. Sardonychus quippe
terre rubræ similitudinem tenet: sapphirus verò
æcream habet speciem. Possunt ergo in sardonycho
per terram rubram homines, in sapphiro autem per
æcream visionem Angeli designari. Nam cum rub-
ræ terre speciem lapis sardonychus habeat, non
immerito hominem designat: quia & Adam, qui
primus est conditus, Latino sermone terra rubra
nominatur. Quid est ergo quod dicitur, quia hæc
sapientia lapidi sardonycho, vel sapphiro non con-
fertur, nisi quod is qui est Dei virtus, & Dei sapien-
tia, mediator scilicet Dei & hominum, homo Chri-
stus Jesus, tanta magnitudine excellat omnia, ut ei
nec in terra primi homines, nec in celo Angeli
comparentur? Unde & per Psalmistam, dicitur:
*Quis in nubibus aquabitur Domino, aut quis similis
erit Deo inter filios Dei?* Possunt autem per sardo-
nychum lapidem, patres Testamenti veteris; per
sapphirum verò, prædicatores exprimi Testamenti
novi. Illi quippe quamvis magnam justitiæ vitam
tenerent, carnali tamen propagini serviebant.
Quia igitur constat, quod quædam terrena agerent,
non immerito per sardonychum lapidem, qui, ut
prædicimus, terre rubræ tenet speciem, designan-
tur. Per sapphirum verò, qui ætherei est coloris,
Testamenti novi congruè prædicatores accipimus,
qui carnalis propaginis desideria postponentes, cæ-
lestia sola sectari sunt. Unde & Prophetæ, conspi-
ciens cuncta carnis desideria sanctos Apostolos spi-

ritali ardore transcendere, admiratus ait: *Qui
sunt hi, qui ut nubes volant?* Ac si aperte dicat:
Nos per terram gradimur, qui adhuc conjugii im-
plicamur, & propagandæ soboli opera carnis im-
pendimus: isti verò in terra non ambulant, sed ut
nubes volant, qui dum cælestia appetunt, de terre-
nis desideriis nihil tangunt. Ait ergo, quia Dei sa-
pientia sardonycho, vel sapphiro lapidi non con-
fertur, ac si patenter insinuet, dicens: Ei qui homo
inter homines cernitur, nec in antiquis quisquam,
nec in novis patribus æquatur: quia ex Deitate ha-
bet, quod in humanitate quemquam similem non
habet. Unde adhuc subditur: [*Non adæquabitur
ei aurum vel vitrum.*] Quis hoc sanum sapiens jux-
ta litteram sentire dignetur? Vitrum quippe, ut su-
perius diximus, auro longè est vilius, & postquam
dictum est, quod aurum huic sapientiæ non adæ-
quatur, adhuc quasi crescendo subjungitur, quod
ei quoque nec vitrum possit æquari. Sed ipsa nos
littera ab historico intellectu deficiens, ad indagand-
um allegoriæ mysterium mittit. Auri namque me-
tallum novimus potiori metallis omnibus claritate
fulgere. Vitri verò natura est, ut extrinsecus visu
pura, intrinsecus perspicuitate perluceat. In alio
metallo quidquid intrinsecus continetur, abscon-
ditur; in vitro verò quilibet liquor qualis continetur
interius, talis exterius demonstratur: atque, ut
ita dixerim, omnis liquor in vitreo vasculo clausus
paret. Quid ergo aliud in auro vel vitro accipimus,
nisi illam supernam patriam, illam beatorum ci-
vium societatem, quorum corda sibi invicem & cla-
ritate fulgent, & puritate translucent? **Q**uam
Joannes in Apocalypsi conspexerat, cum dicebat:
*Et erat structura muri ejus ex lapide jaspide: ipsa
verò civitas aurum mundum, similis vitro mundo.*
Quia enim Sancti omnes summa in ea beatitudi-
nis claritate fulgebunt: instructa auro dicitur. Et
quoniam ipsa eorum claritas vicissim sibi in alter-
nis cordibus patet, & cum uniuscujusque vultus
attenditur, simul & conscientia penetratur; hoc
ipsam aurum vitro mundo simile esse memora-
tur. Ibi quippe uniuscujusque mentem ab alte-
rius oculis, membrorum corpulentia non abscon-
det, sed patebit animus: patebit corporalibus ocu-
lis ipsa etiam corporis harmonia, sicque unusquis-
que tunc erit conspicibilis alteri, sicut nunc esse
non potest conspicibilis sibi. Nunc autem corda
nostra quamdiu in hac vita sumus, quia ab altero
in alterum videri non possunt, non intra vitrea,
sed intra lutea vascula concluduntur: cui scilicet
luto per passionem mentis inherere Prophetæ for-
midabat, cum diceret: *Eripe me de luto, ut non
inheream.* Quod nimirum habitaculum corporum
Paulus domum terrestrem nominat, dicens: *Scimus
quoniam si terrestris domus nostra huius habitacionis
dissolvatur, quod adificacionem ex Deo habemus, domum
non manufactam æternam in calis.* In hac itaque ter-
restri domo quousque vivimus, ipsum, ut ita dicam,
corruptionis nostræ parietem mentis oculis nulla-
tenus penetramus, & vicissim in aliis videre occulta
non possumus. Unde sancta Ecclesia sponsum suum
speciem videre in divinitate desiderans, nec tamen va-
lens, quia æternitatis illius formam quam intueri
concupiverat, ab ejus oculis assumpta humanitas
abscondebat; in Canticis canticorum mœrens di-
cit: *En ipse stat post parietem nostrum.* Ac si aperte
dicat: Ego hunc in divinitatis suæ jam specie vide-
re desidero, sed adhuc à visione illius per assumptæ
carnis parietem excludor. Quousque itaque in hac
corruptibili carne vivimus, cogitationes nostras
in alterutrum non videmus. Unde rursum per eum-
dem Paulum dicitur: *Quis scit hominum que sunt
hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est?* Et rur-
sum: *Nolite judicare ante tempus, donec veniat Do-
minus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum.*

1. Cor. 2.

Apoc. 21.

22.

1. Sal. 68.

b

2. Cor. 5.

a

d

non manufactam æternam in calis.

In hac itaque ter-

restri domo quousque vivimus, ipsum, ut ita dicam,

corruptionis nostræ parietem mentis oculis nulla-

tenus penetramus, & vicissim in aliis videre occulta

non possumus. Unde sancta Ecclesia sponsum suum

speciem videre in divinitate desiderans, nec tamen va-

lens, quia æternitatis illius formam quam intueri

concupiverat, ab ejus oculis assumpta humanitas

abscondebat; in Canticis canticorum mœrens di-

cit: *En ipse stat post parietem nostrum.* Ac si aperte

dicat: Ego hunc in divinitatis suæ jam specie vide-

re desidero, sed adhuc à visione illius per assumptæ

carnis parietem excludor. Quousque itaque in hac

corruptibili carne vivimus, cogitationes nostras

in alterutrum non videmus. Unde rursum per eum-

dem Paulum dicitur: *Quis scit hominum que sunt**hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est?* Et rur-sum: *Nolite judicare ante tempus, donec veniat Do-**minus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum.*

c

1. Cor. 4.

c

a

manifestabit consilia cordium. Illa itaque civitas quæ sua vicissim singulis corda manifestat, ex auro dicitur similis vitro mundo; ut designetur auro clara, vitro perspicua. Sed quamvis in ea Sancti omnes tanta claritate fulgeant, tanta perspicuitate transluceant, ei tamen sapientiæ de cuius imagine habent omne quod sunt, æquari non possunt. Bene ergo dicitur: [*Non adequabitur ei aurum vel vitrum.*] Ad hoc enim Sancti omnes ad illa gaudia æterna perveniunt, ut esse Deo similes possint, sicut scriptum est: *Cum appaverit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Et tamen scriptum est: *Domine Deus virtutum quis similis tibi?* Et iterum: *Aut quis erit similis Deo inter filios Dei?* Unde ergo similes, & unde non similes, nisi quia huic sapientiæ & similes erunt ad imaginem & tamen non erunt similes ad æqualitatem? Aspicendo quippe æternitatem Dei, sic eis ut æterni sint; & dum visionis eius donum percipiunt, ex perceptione beatitudinis imitantur, quod vident. Et similes ergo sunt, quia beati sunt: & tamen creatori similes non sunt, quia creatura sunt. Et habent itaque quamdam Dei similitudinem, quia non habent finem: & tamen incircumscripti æqualitatem non habent, qui habent circumscriptionem. Dicitur igitur rectè: [*Non adequabitur ei aurum vel vitrum;*] quia quantalibet Sancti claritate & perspicuitate fulgeant, aliud est homines esse sapientes in Deo, atque aliud esse hominem sapientiam Dei. Quam perfectò sapientiam ille veraciter agnovit, qui mediatori Dei & hominum aliquem comparare Sanctorum minimè, præsumpsit. Unde & subditur: [*Nec commutabuntur pro ea vasa auri excelsa & eminentia.*] Excelsum quippe vas auri Elias extitit, excelsum vas auri Hieremias, excelsa atque eminentia auri vasa priores patres fuere. Sed hæc Dei sapientia, ut à carnali nos conversatione redimeret, apparuit in carne, & qui illam veraciter non agnovit, mediatorem Dei & hominum, hominem Jesum Christum unum esse ex Prophetis putavit, quem electorum oculi fide tenuerunt Deum, cum viderent hominem. Unde ab eo sanctis discipulis dicitur: *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Cui cum protinus responderent: *Alij Joannem Baptistam, alij Eliam, alij vero Hieremiam, aut unum ex prophetis;* de suo mox sensu requiruntur: *Vos autem quem me esse dicitis?* Cui protinus Petrus totius Ecclesiæ voce respondens, ait: *Thes Christus filius Dei vivi.* Quia igitur juxta Pauli vocem Christum novimus Dei virtutem, & Dei sapientiam, Petrus pro hac sapientia vasa auri excelsa, & eminentia commutare noluit, quia de illa non aliud quam erat, intellexit. Magnum quippe, ut dictum est, vas auri Joannes, magnum vas auri Elias, vel Hieremias fuit. Sed quisquis eundem Deum quemlibet eorum esse credidit, vas auri excelsum & eminentens pro sapientia commutavit. Ecclesia verò pro hac sapientia, vasa auri excelsa & eminentia non commutat: quia Christum filium Dei non unum esse prophetarum, sed omnium prophetarum Dominum credit. Ipsam quippe ad se venisse sapientiam videns, noluit se in illis aureis vasis figere, sed in eam studuit fide certissima pertransire. Unde in Canticis canticorum dicit: *Invenierunt me vigiles qui custodiunt civitatem. Num quem diligit anima mea, vidistis? Paululum cum pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea.* Quos enim vigiles qui custodiunt civitatem, nisi priores patres, vel prophetas accipimus, qui studuerunt ad custodiam nostram sanctæ prædicationis voce vigilare? Sed cum Redemptorem suum Ecclesia quæreret, in ipsis antiquis prædicatoribus spem figere noluit, quæ dicit: *Paululum cum pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea.* Illum quippe invenire non posset, si istos pertransi e noluisse. In istis se custodibus

in fideles fixerant, qui Christum Dei filium unum quemlibet esse illorum credebant. Voce igitur ac fide Petri inventos vigiles sancta Ecclesia transit, quæ prophetarum Dominum unum quemlibet ex prophetis credere contempsit. Dicitur ergo: [*Nec commutabuntur pro ea vasa auri excelsa & eminentia;*] quia electi quique Sanctorum vitam & venerantur ex sublimitate, & tamen non suscipiunt ad errorem. Quos enim puros homines esse sciunt, Deo homini omnino non conferunt. Unde adhuc subditur: [*Nec commemorabuntur in comparatione ejus.*] Omnes enim superne patriæ electi, Sancti quidem & justii sunt; sed participatione sapientiæ, non comparatione. Quid enim sunt homines Deo comparari? Lumen autem, sapientia: lumen & servi sapientiæ vocari solent. Sed illa lumen illuminans, isti lumen illuminatum, sicut scriptum est: *Erat lux vera que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Istis autem tantummodo dicitur: *Vos estis lux mundi.* Iustitia quidem sapientia, justitia & servi sapientiæ nuncupantur: sed illa justitia justificans, isti autem justitia justificata. De Deo quippe, qui sapientia est, dicitur: *Visi sit ipse justus & justificans:* isti verò dicunt: *Visi sit ipse justus & justificans:* isti verò ergo venerandum esse lumen illuminans, aliter lumen illuminatum: aliter justitia justificans, aliter justitia justificata. Sapientia verò est, & sapit: nec habet aliud esse, aliud sapere: servi autem sapientiæ, esse quidem sapientes possunt, nec tamen hoc habent esse quod sapere: nam esse possunt, & sapientes non esse. Habet vitam sapientia, sed non aliud habet, & aliud est: quippe cui hoc est esse quod vivere. Servi autem sapientiæ cum habent vitam, aliud sunt, & aliud habent: quippe quibus non est hoc ipsum esse, quod vivere: nam possunt juxta aliquid esse, nec vivere. Aliud quippe illis est esse, aliud vivere: quia in ipso parente primo essentiam habuerunt per initium, vitam per accessum; quoniam prius de terra factus est homo, & postmodum, sicut scriptum est: *Inspiravit in faciem eius spiraculum vite, & factus est homo in animam viventem.* Sapientia verò habet essentiam, habet vitam: sed hoc quod habet, ipsa est. Proinde incommutabiliter vivit: quia non ex accidenti, sed essentialiter vivit. Sola ergo cum Patre & sancto Spiritu veraciter est, cuius essentia comparatum esse nostrum, non esse est. Huic si conjungimur, sumus, vivimus, sapimus; huic si comparamur, nec sapimus, nec vivimus omnino, nec sumus. Hinc est quod Sancti omnes quando in Dei visione proficiunt, quanto magis divinitatis interna conspiciunt, tanto magis se nihil esse cognoscunt. Nusquam quippe legitur quod Abraham cinerem & pulverem se esse professus est, nisi cum habere Dei meruit colloquutionem. Ait enim: *Loquar ad Dominum meum, cum sum pulvis & cinis.* Esse enim se aliquid fortasse crederet, si veracem essentiam quæ super ipsum est, minimè sensisset. At verò ubi ad immutabilem contemplandum super se raptus est, impletus tanta contemplationis potentia, dum videret illum, nil se esse nisi pulverem vidit. Hinc est etiam, quod Propheta repletus eadem sapientia, exclamat: *Memento Domine quod pulvis sumus.* Qui rursus ejusdem incommutabilitatem essentia contemplatus, ait: *Omnes sicut vestimentum veterascunt, & sicut operorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.* Hinc ad Moysen dicitur: *Ego sum qui sum: & dices filiis Israel: Quis est, misit me ad vos.* Solus quippe veraciter est, qui solus incommutabiliter permanet. Nam omne quod modò sic, & modò aliter est, juxta non esse est. Permanere enim in statu suo non potest. Atque aliquo modo ad non esse itur, dum ab eo quod fuerat, semper ad aliud, per momenta temporum ducitur.

1. Joan. 3
a
p. 38, b
33.
Matt. 16
b
1. Cor. 1.
d
Cant. 3.
a
1. Id.

1. Joan. 1. a
Matt. 16
Rom. 1. d
2. Cor. 1.
d
34.
Gen. 2. d
Gen. 2. d
Ps. 101. e
Ps. 101. d
Exod. 3.

ducitur. Ut ergo in participatione illius essentia A
aliquid simus, cognoscamus nosmetipsos, quia
prope nihil sumus. Bene itaque dicitur: [Nec com-
memorabitur in comparatione eius:] quia vasa auri
excelsa & eminentia, quæ ex participatione sapien-
tiæ nobis veneranda sunt, in comparatione sapien-
tiæ etiam memoranda non sunt. Quia verò hæc sa-
pientia humanis cordibus latenter infunditur, sicut
de sancto Spiritu quoque dictum est: Spiritus ubi
vult spirat, & vocem eius audis, & nescis unde ve-
niat, aut quo vadat: idcirco subiungitur: [Trahitur
enim sapientia de occultis.] De occultis sapientia
trahitur, quia cum sit invisibilis, non nisi invisibili-
ter invenitur. Quæ rectè quoque trahi dicitur: quia
sicut flatum trahimus, ut corpus vivat; sic ab inti-
mis sapientiæ Spiritus ducitur ut ad vitam anima B
subsistat. Unde Psalmista ait: Os meum aperui, &
attraxi spiritum. Quæ nimirum sapientia, humana
carne cum anima rationali suscepta, dum ab intimis
apparuisse in promptu, mundus hic quia auctorem
suum invisibilem videre non potuit, quem visibilem
conspexit hominem, eum quoque & invisibilem
agnovit Deum. Conversa est ab infidelitatis suæ te-
nebris, superba prius sua averfione gentilitas, offen-
sis signis atque prodigiis crevit fides: propagata au-
tem fide, in veneratione omnium sanctæ Ecclesiæ
culmen emicuit. Cui cum deessent aperti adversarij,
tentari cæpit à suis. Nam multæ quoque in ea here-
ses exortæ, contra eam duri certaminis bella para-
verunt. Exercenda quippe est hoc tempore per labo-
rem, quæ sequenti tendit ad remunerationem. Qua
ex re factum est, ut in ea nonnulli prodirent, qui me-
diatorem Dei & hominum, hominem Christum Je-
sum purum hominem creatum dicerent, sed ex gra-
tia deificatum: tantumque ei sanctitatis tribuerent,
quantum de Sanctis ceteris, ejus videlicet famulis,
agnovissent. Quos beatus Job prophetiæ spiritu af-
flatus, sententiæ suæ definitione redarguit, dicens:
[Non adequabitur ei topazium de Aethiopia.] Quid
per Aethiopiam, nisi præsentem mundum accipi-
mus? quæ coloris nigredine designat peccatorum
populum, fœditatemque meritum. Aliquando
verò Aethiopiæ nomine specialiter gentilitas desi-
gnari solet, infidelitatis prius nigra peccatis. Quam
veniente Domino Habacuc propheta vidit timore
perterritam, & ait: Tabernacula Aethiopiæ expa-
vescent, tabernacula terre Madian. David quoque
propheta videns quòd ad Judæam redimendam ve-
niret Dominus, sed antè gentilitas crederet, & post-
modum Judæa sequeretur, sicut scriptum est: Donec
plenitudo gentium inviaret, & sic omnis Israel salvus
fieret; dicit: Aethiopia præveniet manus ejus Deo;
id est, priusquam Judæa credat, salvandam se offert
omnipotenti Deo peccati nigra gentilitas. Topa-
zium verò pretiosus lapis est: & quia Græca lingua
pan omne dicitur, pro eo quòd omni colore resplen-
det, topazium quasi topantium vocatur. Dum ve-
rò in Deum conversa gentilitas credidit, ex ea mul-
ti ita sunt dono sui Spiritus locupletati, ut quasi
multis coloribus, sic multis virtutibus luceant. Sed
ne acceptis quibusquam virtutibus exollatur, à sancto
viro nunc dicitur: [Non adequabitur ei topazium
de Aethiopia.] Ac si aperte dicat: Nullus Sancto-
rum quibuslibet virtutibus plenus, ex ista tamen ni-
gredine mundi collectus, æquari ei potest, de quo
scriptum est: Quod nascetur ex te sanctum, vocabi-
tur Filius Dei. Nos quippe estis sancti efficiamur, non
tamen sancti nascimur: quia ipsa naturæ corrupti-
bilis conditione constringimur, ut cum Propheta
dicamus: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum,
& in delictis peperit me mater mea. Ille autem solus
veraciter sanctus natus est, qui ut ipsam conditio-
nem naturæ corruptibilis vinceret, ex commixtio-
ne carnalis copulæ conceptus non est. Huic se sa-
S. Greg. Tom. I.

pientiæ quasi quoddam topazium de Aethiopia
æquari voluit, cum quidam hæresiarches dixit:
Non invideo Christo Deo factò, quoniam si volo,
& ipse possum fieri. Qui Jesum Christum Domi-
num nostrum, non per mysterium conceptionis,
sed per profectum gratiæ Deum putavit: perverfa
allegatione adstruens, eum purum hominem na-
tum, sed ut Deus esset, per meritum profecisse: at-
que ob hoc æstimans se & quoslibet alios posse ei
coæquari, qui filij Dei per gratiam fiunt, non intel-
ligens, non attendens, quia [non adequabitur ei to-
pazium de Aethiopia.] Aliud est enim natos homi-
nes gratiam adoptionis accipere: aliud unum singu-
lariter per divinitatis potentiam Deum ex ipso con-
ceptu prodiisse. Nec æquari potest gloriæ Unigeniti
habite per naturam, alia accepta per gratiam. Me-
diator quippe Dei atque hominum, homo Christus Je-
sus, non sicut iste hæreticus desipit, alter in humani-
tate, alter in Deitate est. Non purus homo conce-
ptus atque editus, post per meritum ut Deus esset,
accepit: sed nunciante Angelo, & adveniente Spi-
ritu, mox Verbum in utero, mox intra uterum Ver-
bum caro, & manente incommutabili essentia, quæ
ei est cum Patre & cum sancto Spiritu coæterna, af-
sumpsit intra virginea viscera, unde & impassibili-
pati, & immortalis mori, & æternus ante secula tem-
poralis posset esse in fine sæculorum: ut per ineffabi-
le sacramentum, conceptu sancto, & partu inviola-
bili, secundum veritatem utriusque naturæ, eadem
virgo & ancilla Domini esset & mater. Sic quippe ei
ab Elizabeth dicitur: Unde hoc mihi, ut veniat mater
Domini mei ad me? Et ipsa virgo concipiens dixit:
Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Ibid.
Et quamvis ipse aliud ex Patre, aliud ex Virgine;
non tamen aliud ex Patre, aliud ex Virgine: sed ipse
est æternus ex Patre, ipse temporalis ex matre; ipse
qui fecit, ipse qui factus est; ipse speciosus formæ præ-
filiis hominum per divinitatem, & ipse de quo di-
ctum est: Vidimus eum, & non erat aspectus, & non
est species ei neque decor, per humanitatem. Ipse ante
secula de patre sine matre, ipse in fine sæculorum
de matre sine patre. Ipse conditoris templum, ipse
conditor templi; ipse auctor operis, ipse opus au-
ctoris: manens unus ex utraque & in utraque na-
tura, nec naturarum copulatione confusus, nec na-
turarum distinctione geminatus. Sed quia non hæc
tractanda suscepimus, ad exponendi ordinem re-
deamus. Notandum nobis est, quòd sanctus vir, ut
longè distare ab hac sapientia Angelos demonstra-
ret, dicit: [Non dabitur aurum obryzum pro ea.] Qui
ut antiquos etiam patres sacri eloquij tractatores
inferiores ostenderet, adjunxit: Nec appendetur
argentum in commutatione ejus. Ut philosophorum
quoque sapientiam huic monstraret longè subesse,
intulit: [Non conferetur tinctis India coloribus.]
atque subjunxit: [Nec lapidi sardonio pretiosis-
simo, vel sapphiro.] Ut in illa quoque superna civita-
te nullum pervenire ad æqualitatem Unigeniti de-
monstraret, addidit: [Non adequabitur ei aurum
vel vitrum.] Ut prophetas quoque ei subesse osten-
deret, adjunxit: [Nec commutabuntur pro ea vasa
auri excelsa & eminentia, nec commemorantur in
comparatione ejus. Trahitur enim sapientia de occultis.]
Ad extremum verò ut ipsos quoque in Ecclesia
hæreticos increparet, qui à gentilitatis errore ve-
nientes, fidem quam percipiunt, per superbiam scin-
dunt, addidit: [Non adequabitur ei topazium de
Aethiopia.] Ac si patenter insinuet, dicens: Hi qui
ex peccati nigredine ad conversionem veniunt,
æquari Deo omnino non possunt, quamvis multis
colorum virtutibus resplendere videantur. Quorum
ut superbia refuteretur, aptè subiungitur: [Nec tinctu-
ra mundissima componetur.] Tincturæ enim mundis-
sime vocantur hi, qui veraciter sunt humiles, & ve-
M m

N-sto-
rius.

36.
1 Tim. 2

Luc. 1 d

Ibid.

Esa. 53. 6

LIB. XVIII.

raciter sancti: qui sciunt quidem, quia ex semetipsis virtutum speciem non habent, sed hanc ex dono gratiæ desuper venientis tenent. Tincti enim non essent, si sanctitatem naturaliter habuissent. Sed mundissimæ tincturæ sunt, quia humiliter custodiunt supervenientem in se virtutum gratiam quam acceperunt. Hinc est enim quod sponsi voce de sancta Ecclesia dicitur: *Qua est ista que ascendit dealbata?* Quia enim sancta Ecclesia cælestem vitam naturaliter non habet, sed superveniente spiritu, pulcritudine donorum componitur, non alba, sed dealbata memoratur. Et notandum, quod superius cum dixisset: [*Non conferetur tinctis Indis coloribus;*] eosdem colores non tulit mundos. Hoc verò in loco ut tincturam veracium virtutum ab illaphilosophorum fucatione distingueret, tincturas dicens, addidit mundissimas. Tincturæ enim mundissimæ rectè nominantur hi, qui prius per prava opera facti fuerant: superveniente tamen spiritu, nitore gratiæ vestiuntur, ut longè aliud appareant esse quam erant. Unde etiam baptisima, id est, tinctio dicitur ipsa nostra in aquam descensio. Tinguimur quippe, & qui prius indecori eramus deformitate vitiorum, accepta fide reddimur pulcri gratiæ & ornamento virtutum. Sequitur.

Quod quândiu mortaliter vivitur, per quasdam imagines, non in propria natura potest videri Deus.

CAPUT XXVIII.

VNde ergo sapientia venit, & quis est locus intelligentiæ? Abscondita est ab oculis omnium viventium. Pensandum magnopere est quod à sancto viro requiritur, unde sapientia veniat. Ab eo etenim venit, à quo orta est. Sed quia ab invisibili & coæterno Patre nascitur, ejus via occulta est. Unde & per Prophetam dicitur: *Generationem illius quis enarrabit?* Locus verò intelligentiæ ejus, est mens humana, quam hæc Dei sapientia dum repleverit, sanctam facit. Quia ergo & invisibilis est de quo prodiit, & incertum nobis est in cuius mente intellecta requiescat, rectè nunc dicitur: [*Vnde ergo sapientia venit, & quis est locus intelligentiæ?*] Sed hoc valde mirum est quod protinus subinfertur: [*Abscondita est ab oculis omnium viventium.*] Sapientia quippe quæ Deus est, si omnium viventium oculis occulta esset, hanc proculdubio Sanctorum nemo vidisset. Sed ecce huic sententiæ Joannem audio concordantem, qui ait: *Deum nemo vidit unquam.* Rursusque cum Testamenti veteris patres intueor, multos horum, teste ipsa sacræ lectionis historia, Deum vidisse cognosco. Vidit quippe Jacob Dominum, qui ait: *Vidi Dominum facie ad faciem, & salva facta est anima mea.* Vidit Moyses Deum, de quo scriptum est: *Loquebatur Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum.* Vidit idem Job Dominum, qui dicit: *Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te.* Vidit Esaias Dominum, qui ait: *Anno quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum & elevatum. Vidit Michæas Dominum, qui ait: Vidi Dominum sedentem super solium suum, & omnem exercitum cali assistentem ei à dextris & à sinistris.* Quid est ergo quod tot Testamenti veteris patres Deum se vidisse testati sunt, & tamen de hac sapientia quæ Deus est, dicitur: [*Abscondita est ab oculis omnium viventium;*] & Joannes ait: *Deum nemo vidit unquam,* nisi hoc quod patenter datur intelligi, quia quamdiu hic mortaliter vivitur, videri per quasdam imagines Deus potest, sed per ipsam naturæ suæ speciem non potest: ut anima, gratia spiritus afflata, per figuras quasdam Deum videat, sed ad ipsam vim ejus essentiæ non pertingat? Hinc est enim quod Jacob,

qui Deum se vidisse testatur, hunc non nisi in Angelo vidit. Hinc est quod Moyses, qui cum Deo facie ad faciem loquebatur, sicut loqui solet homo cum amico suo, ei inter ipsa verba sua locutionis dicit: *Si inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi semetipsum manifeste, ut videam te.* Certè enim si Deus non erat cum quo loquebatur, ostende mihi Deum diceret, & non ostende semetipsum. Si autem Deus erat cum quo facie ad faciem loquebatur, cur petebat Deum videre quem videbat? Sed ex hac ejus petitione colligitur, quia eum stitebat per incircumscriptæ naturæ suæ claritatem cernere, quem jam ceperat per quasdam imagines videre: ut sic superna essentia mentis ejus oculis adesset, quatenus ei ad æternitatis visionem nulla imago creata temporaliter interesset. Et viderunt ergo patres Testamenti veteris Dominum, & tamen juxta Joannis vocem: *Deum nemo vidit unquam;* & juxta beati Job sententiam, sapientia quæ Deus est, abscondita est ab oculis omnium viventium; quia in hac mortali carne consistentibus, & videri potuit per quasdam circumscripitas imagines, & videri non potuit per incircumscriptum lumen æternitatis. Sin verò à quibusdam potest in hac adhuc corruptibili carne viventibus, sed tamen inæstimabili virtute crescentibus, quodam contemplationis acumine æterna Dei claritas videri; hoc quoque à beati Job sententia non abhorret, qui ait: [*Abscondita est ab oculis omnium viventium;*] quoniam quisquis sapientiam, quæ Deus est, videt, huic vitam funditus moritur, ne jam ejus amore teneatur. Nullus quippe eam vidit, qui adhuc carnaliter vivit: quia nemo potest Deum simul amplecti & scutulum. Qui enim Deum videt, eo ipso moritur, quo vel intentione cordis, vel effectu operis ab hujus vitæ delectationibus tota mente separatur. Unde adhuc, ad eundem quoque Moysen dicitur: *Non enim videbit me homo, & vivet.* Ac si aperte diceretur: Nullus unquam Deum spiritaliter videt, & mundo carnaliter vivit. Unde Paulus quoque Apostolus, qui adhuc Dei invisibilia, sicut ipse testatur, ex parte cognoverat, jam huic mundo totum se mortuum esse perhibebat, dicens: *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Sicut enim jam longè superius diximus, non sufficit ut diceret, *Mundo crucifixus sum;* nisi etiam præmitteret, *Mihi mundus crucifixus est:* ut non solum se mundo mortuum, sed etiam mundum sibi mortuum esse testaretur: quatenus nec ipse mundum, nec ipsum jam mundus appeteret. Si enim duo fortasse in uno loco sint, quorum unus vivus, alter verò sit mortuus, etsi mortuus viventem non videt, vivus tamen mortuum videt. Prædicator autem Dei ut ostenderet, quia per abjectionem qua se humiliando dejecerat, talis jam factus esset, ut nec ipse mundum, nec mundus ipsum concupisceret, non solum ait se mundo crucifixum, ut ipse mundi gloriam quam appeteret, tamquam mortuus non videret: sed etiam mundum sibi asseruit crucifixum, in quo tanta se humilitate dejecerat, ut & ipse mundus tamquam ad eum mortuus, Paulum humilem atque despectum jam videre nequaquam posset. Sciedum verò est, quod fuere nonnulli qui Deum dicerent etiam in illa regione beatitudinis, in claritate quidem sua conspici, sed in natura minimè videri. Neque enim illi simplici & incommutabili essentia aliud est claritas, & aliud natura: sed ipsa ei natura sua claritas, ipsa claritas natura est. Quia enim suis dilectoribus hæc Dei sapientia se quandoque ostenderet, ipse pollicetur, dicens: *Qui diligit me, diligitur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo meipsum illi.* Ac si patenter dicat: *Qui in vestra me cernitis, restat, ut in mea me natura videatis.* Hinc rursus ait: *Beati mundo*

Cant. 6. c
Cant. 1. d

Esa. 33. c

37.

2. Ioan. 4. c

Gen. 32. g

Exod. 33. d

Job. 42. a

Esa. 6. c

3. Reg. 22. d

1. Ioan. 4. c

Gen. 32.

Exod. 33. d

38.

Ibid.

1. Cor. 13

Gal. 6. 2

1. Ioan. 14. c

Mat. 5. a

corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Hinc Paulus A
 dicit: *Nunc videmus per speculum in anigmate, 1. Cor. 13.
 tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? Quibus paulo post subicit: Nonne homines estis? Et unde aliis testimonium protulit, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, que preparavit Deus diligentibus se.* Et cum hoc hominibus dixisset absconditum, mox subdidit: *Nobis autem revelavit Deus per spiritum suum:* ipsum se ab hominis vocatione discernens, qui raptus supra hominem divina jam saperet. Ita etiam hoc loco cum lucem Dei inaccessibleem perhiberet, ut ostenderet quibus, subdidit: *Quem vidit nullus hominum, sed nec videre potest.* More suo homines vocans omnes humana sapientes: quia qui divina sapiunt, videlicet supra homines sunt. Videbimus igitur Deum, si per caelestem conversationem supra homines esse mereamur. Nec tamen ita videbimus sicut videt ipse seipsum. Longe quippe dispariliter videt creator se, quam videt creatura creatorem. Nam quantum ad immensitatem Dei, quidam nobis modus figuratur contemplationis: quia eo ipso pondere circumscribimur, quo creatura sumus. Sed profecto non ita conspicimus Deum, sicut ipse conspicit se; sicut non ita requiescimus in Deo, quemadmodum ipse requiescit in se. Nam visio nostra, vel requies erit utcumque similis visioni, vel requiei illius: sed equalis non erit. Ne enim jaceamus in nobis, ut ita dicam, contemplationis penna nos sublevar, atque a nobis ad illum erigimur intuendum, raptique intentione cordis, & dulcedine contemplationis, aliquo modo a nobis imus in ipsum: & jam hoc ipsum ire nostrum, minus est requiescere; & tamen sic ire, perfecte requiescere est. Et perfecta ergo requies est, qua Deus cernitur; & tamen adaequanda non est requiei illius, quia non a se in alium transit, ut quiescat. Est itaque requies, ut ita dicam, similis atque dissimilis: quia quod illius requies est, hoc nostra imitatur. Nam ut beati atque aeterni sumus in aeternum, imitamur aeternum. Et magna nobis est aeternitas, imitatio aeternitatis. Nec exortes sumus ejus quem imitari possumus: quia & videntes participamus, & participantes imitatur. Quae nimirum visio nunc fide inchoatur, sed tunc in specie perficitur, quando coaeternam Deo sapientiam, quam modò per ora praedicatorum quasi per decurrentia flumina sumimus, in ipso suo fonte biberimus.

